САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

ЖОВТЕНЬ, 1965

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

Ukrainian Monthly Magazine
Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois

Адреса Редакції і Адміністрації:
2315 W. Chicago Ave.
"INDEPENDENT UKRAINE"
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

ЗМІСТ

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XVIII ЖОВТЕНЬ, 1965 Ч. 10(200)

ЗВЕРНЕННЯ

ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ В ПЕРШУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ СЛ. П. ПОЛК. АНДРІЯ МЕЛЬНИКА

Дня 1-го листопада цього року минає перший рік від відходу у вічність сл. п. полк. Андрія Мельника, колишнього команданта сотні Українських Січових Стрільців, учасника боїв на Маківці та Лисоні, співорганізатора Корпусу Січових Стрільців, Отамана Військ і Шефа Штабу Дійової Армії Української Народньої Республіки, співосновника Української Військової Організації та першого її Крайового Команданта, Голови Крайового Сенату УВО-ОУН, політичного в'язня польської тюрми й гітлерівського концентраційного табору, батька ідеї відбуття Світового Конґресу Вільних Українців та Створення Світового Союзу Українців на чужині і найвищого авторитету Українського Націоналістичного Руху — Голови Проводу Українських Націоналістів по смерті сл. п. полк. Євгена Коновальця.

У нашій пам'яті сл. п. полк. Андрій Мельник залишиться як прямолінійний, кришталево-чистий, безкомпромісовий та ідейний провідник Української Національної Революції, а для української історії Він залишиться взірцем лицаря, провідника и аристократа духа. взірцем лицаря — бо Він непохитно, жертвенно й чесно не тільки вірив у визволення України, але й до кінця свого трудолюбивого життя боровся за її визволення; взірцем провідника, бо до кінця свого життя Він не тільки проповідував і був носієм ідеї духово-політичної єдности українців, але й у щоденному житті намагався здійснювати цю єдність ділом; залишиться Він взірцем аристократа духа, бо для Нього не було більшої туземної вартости від Служби Україні.

У першу річницю від смерти Великого Покійника, дня 31-го жовтня 1965 р., відбудуться молитовні відправи й посвячення пам'ятника на Його могилі на гостинній землі Великого Князівства Люксембургу, куди прибудуть друзі, співробітники й приятелі сл. п. полк. Андрія Мельника з усіх сторін світу, а зокрема чисельні представники зорганізованого українського громадянства з европейських країн. Ми віримо, що в той сам час не тільки членство Організації Державного Відродження України та Братніх Організацій, але й усе українське патріотичне громадянство полине духово над Могилу в Люксембурзі та злучиться в молитовному єднанні з учасниками Богослужб і відкриття пам'ятника.

Централька Управа ОДВУ оцим звертається з гарячим закликом до всього членства ОДВУ і БО та до всього українського громадянства відзначити перші роковини смерти сл. п. полк. Андрія Мельника своєю чисельною участю в Заупокійних Літургіях і Панахидах за душу Великого Покійника та влаштування відповідних жалобних урочистостей.

Масовою участю в молитовних відправах і жалобних урочистостях у першу річницю смерти Полковника виявім свою вдячність і признання всім тим численним борцям, які боролися й гинули за ті самі ідеали, усібленням яких був за життя і символом їх залишився по смерті полк. Андрій Мельник. Нехай духове єднання всіх українців у боротьбі проти поневолювачів України буде доказом того, що вільна українська громада йде шляхом, яким за свого життя ішов Великий Покійник, шляхом служіння Українській Справі, до якого Він закликав усіх українців.

17-го жовтня 1965

Центральна Управа ОДВУ

Є. Онацький

МОЯ ПЕРША ЗУСТРІЧ З ПОЛК. А. МЕЛЬНИКОМ В ІТАЛІЇ

Напередодні другої світової війни Полковник А. Мельник, згідно з заповітом сл. п. Євгена Коновальця, Вождя Українського Організованого Націоналізму, перейняв високий пост Голови Проводу Українських Націоналістів.

Одним із перших його завдань мало бути скликання Другого Великого Збору Українських Націоналістів, що накреслив би напрямні діяльности ОУН під новим проводом і в зовсім новій міжнародній ситуації. Полк. А. Мельник в цій цілі розіслав 10 серпня 1939 року обіжник «До Учасників Другого Великого Збору Українських Націоналістів», в якому визначив число його учасників та повідомив про персональний склад Збору. Визначення дати і місця Другого ВЗУН-у залишалося на пізніше. У цьому ВЗУН-і мав і я взяти участь: я одержав окремого листа, в якому мене було призначено до ідеологічно-політичної комісії, до якої мали належати також пп. інж. М. Сціборський, Я. Стецько, О. Ольжич, Чемиринський-Оршан та хтось з «бази» (себто з рідних земель).

А тим часом обставини для відбуття Збору були несприятливі: вже в серпні 1939 року, коли я одержав той обіжник про скликання Другого Збору, в політичному повітрі відчувалося передгроззя війни. Усі часописи, головно поза кордонами Італії, були переповнені вістками про неминучість — і то нагальну — великих трагічних подій. Та й італійські часописи значно змінили свій тон. Навіть і ті, що ще недавно запевняли Польщу в незмінній італійській до неї приязні, почали все більше натискати на потребу для Польщі «прийти до голови по розум». Почали проскакувати вже й погрози, що, коли Польща не опам'ятається, то втратить не тільки Данціґ, але й свою незалежність. Можна було думати, що підчас недавніх розмов в Зальцбурґу між Чаном, зятем Муссоліні і міністром закордонних справ Італії, та Рібентропом і Гітлером, було вирішено, що Італія вживе всього свого впливу, щоб переконати Польщу поступитися добровільно. Італійська преса почала містити спеціяльні статті, присвячені данціґській проблемі, а мілянський щоденник «Іль Корере делля Сера», один із впливовіших в Італії, пустив на цілу першу сторінку величезними літерами напис: «Данціґську проблему треба розв'язати швидко і радикально в рамцях великих проблем, що ще мучать Европу. Варшава мусить вибрати: або піти шляхом справедливих переговорів, або піти без усякої надії назустріч конфліктові...».

Проте не можна було думати, що Польща після того як маршал Ридз-Сміґли зробив данціґську справу справою чести польської армії і держави, могла б піти на повну капітуляцію в цій справі. Але й Берлін не вважав можливим іти на будь-які компроміси після промов Гітлера та інших видатних осіб нацистського режиму, а також після всіх тих переслідувань, яких, за німецькою пресою, зазнавали німці в Польщі; данціґська справа і в Німеччині набрала теж значення справи чести.

Коли з обох боків лунають голоси про честь держави і війська, то тут уже хіба чудо може відвернути небезпеку конфлікту... Тут може бути тільки мова про те — коли саме? Люди, що кохаються в пророцтвах, вказували на тиждень між 27 серпня і 3 вересня, коли мав зібратися в Нюрнберґу річний Конгрес Націонал-Соціялістичної Партії.

Ці віщуни були недалекі від правди: 26 серпня 1939 року Москва Сталіна та Берлін Гітлера підписали договір приязні, яким доля Польщі була припечатана. А вже першого вересня гітлерівська Німеччина напала на Польщу, яку було розторощено протягом 17 днів, і 17 вересня совєтські війська також перейшли польсько-совєтські кордони: за московсько-німецькою угодою з 26 серпня східні землі Польщі з українським та білоруським населенням мали відійти до СССР. Совєтські війська йшли із наказом «взяти під захист життя і добро Західної України і Західної Білорусії».

Вже на другий день після цього до мене з'явився коментатор Аґвечі, Голова чужинецького відділу Римської центральної поліції із запитом, яке враження цей факт зробив на українців.

— Катастрофальне! — відповів я і пояснив йому докладно чому. — Сталася страшна національна трагедія, що осиротить багато українських родин та позбавить усякої можливости корисної праці десятки і сотки тисяч енергійних українських одиниць. Давня мрія московських можновладців здійснилася: наложено важку московську п'яту на загрозливий український П'ємонт.

Ком. Аґвечі (про нього в моєму спогаді «Римські відгуки Ротердамської трагедії», Альманах «Відродження» на 1953 рік) подякував мені і сказав, що доповість про наше

відношення в цій справі вищим чинникам.

Тим часом почалося дійсно велике переселення українських народніх мас, — головно інтелігенція, відома своїм антикомуністичним наставленням, мусіла тікати на захід. Мусіли шукати собі політичного захисту і українські націоналісти, що не вважали можливим залишатися на територіях, окупованих німцями, що мали пакт приязні з Москвою.

12 жовтня я одержав коротенького листа від Полк. А. Мельника, яким він мене повідомляв, що приїхав до Аббації, купелевого міста північної Італії, де колись часто відбувалися конґреси европейських дипломатів, і спинився там в готелі «Атлантік» при вулиці Корсо Вікторіо Емануеле, і був би радий там зі мною зустрітися.

Перспектива особистої зустрічі з Полк. А. Мельником, що про нього мені так багато і завжди з великою пошаною та любов'ю оповідав сл. п. Полк. Є. Коновалець, та ще в такій прегарній місцевості над морем, як Аббація, була дуже приваблива, і я негайно вирушив в подорож, виористовуючи для цього свою картку члена Асоціяції чужинецьких кореспондентів в Італії, що давала мені вигіідний проїзд по італійських залізницях із 70% знижки.

Мій одноденний побут у Полковника був дійсно чарівний. Погода була розкішна, море вабило своїми грайливими хвилями, і Полк. А. Мельник та пані Софія, його дружина, мене дуже гостинно і мило приймали. Час пролинув аж надто швидко, бо тем для обговорення було дуже багато. Треба було обговорити загальне невідрадне політичне становище нашої української справи, перспективи нашого націоналістичного руху, що нараз позбувся одного із своїх історичних ворогів та міг зосереджувати всі свої сили на одному антимосковському фронті, приймаючи за безсумнівний факт соборне об'єднання майже всіх українських земель під єдиним імперським окупантом. Треба було обговорити і місце та дату відбуття Другого ВЗУН-у, і тут ми дуже швидко прийшли до висновку, що в тодішній політичній ситуації той ВЗУН міг відбутися тільки в Італії, і то власне в Римі, на Корсо Італія 6, в пансіоні Онацьких.

Полковник А. Мельник дуже радів, що з розгромом Польщі з польських тюрем повиходили на волю політичні в'язні — українські націоналісти. І хоча склад Другого ВЗУН-у вже був усталений в обіжнику від 10 серпня, коли ще про звільнення наших в'язнів не було гадки, Голові ПУН-у хотілося тепер доповнити його кількома з тих звільнених в'язнів, як людьми активними, цінними і випробованими. Він прочитав мені проект листа: «До Націоналістичного активу, що по звільненні з тюрем і таборів найшовся поза межами українських земель або на їх західних скравках».

Копію цього листа він потім переслав мені до Риму з датою 20 жовтня. Подаю тут повний текст цього важливого документа:

«Націоналісти!

Останні події на наших землях сповняють нас глибоким сумом. Не так ввижалася нам усім хвиля Вашого звільнення з польських тюрем в момент розпаду Польщі; з ним зв'язували ми визволення українських західніх земель і поворот до власного державного життя. Обставини внутрішної і зовнішньої натури не сприяли реалізації давно мріяних і недавно ще так близьких до здійснення задумів наших. Стоїмо перед великим завданням бути готовими до чергової нагоди скинення пут неволі нашої в тюрмі народів СССР. В цім напрямі звернена буде вся наша увага, віддані будуть всі сили.

Серед невідрадного положення в останніх днях невимовною радістю для мене була вістка про поворот в ряди найкращих з націоналістичного активу західніх земель наших. З отвертими раменами і щиро та сердечно вітаю вас всіх на з тугою довго очікуваній Вами волі поза тюремними мурами і таборовими дротами. Знаю і вчуваюся скільки прийшлося кожному з Вас пережити страхіть і мук. Не всім Вам навіть судилося вернутися у рідні сторони чи поміж нас сюди; клонимо всі голови перед світлими і дорогими їх постатями.

Знаю, що достойно всі Ви держалися перед ворогом; хай свідомість, що роздавлений він буде для Вас покищо розрадою і вдоволенням і хай віра, що недалекий час, коли впаде й другий наш історичний ворог — Москва, веде Вас до нових великих завдань, що перед нами.

Сподіюся і очікую, що всі Ви горите цим святим вогнем посвяти, що запалав у Ваших душах серед праці нашого підпілля на рідній землі. Знаю, що хотіли Ви застати інший стан загальної нашої справи, може інший нашої спілки; знаю, що радієте, що терпіння Ваші, ввесь Ваш дотеперішній труд не пішли марно. Не вертаєте на попелища і руїни сподівань і мрій Ваших; приймаємо Вас серед гіркої без сумніву дійсности та якже повні віри у слушність нашої дорогої справи і в побіду нашої правди. Наш рух з галицького сектора вспів розростися на три континенти засягом своїм, приєднуючи кожну вартісну українську душу; з галицько-волинського підпілля зумів він вийти на світову арену як одинокий речник та носій визвольної боротьби української нації. Ці осяги наші окупили ми минувшого року величезною жертвою життя нашого сл. п. Вождя. На добутих ним позиціях ми вдержуємося, хоч ні-

ким і нічим не в силі покищо заступити його втрати для нас. Приходите в наші ряди якраз у слушний час, коли їх треба буде перед новим великим завданням, що очікує нас, щораз більше і пильніше скріпляти.

Жалію, що в теперішній ситуації не маю змоги повітати Вас особисто, бачитися і поговорити разом. Хай цих кілька рядків слів моїх покищо заступить мою зустріч з Вами. Письмовою дорогою старатимемось вдержати необхідний контакт, який крім цього наказав я нав'язати з Вами цим із моїх співробітників, що мали спромогу ближче бути до Вас.

Закликаю Вас, як лише по тяжких переживаннях останніх літ прийдете до сил, до дальшої боротьби за наш ідеал. Беріться за працю на відтинку, на який приділені будете, з новим завзяттям і свіжою вірою в перемогу української справи.

Слава Україні!

Дня 20 жовтня 1939 року,

Андрій Мельник

П. С. Це письмо пересилаю на руки провідника Бандери. Його теж прохаю змістом письма цього поділитися з тими, до кого воно звернене. Бажанням моїм є особисто зустрітися по змозі найскорше принаймеше з провідниками Бандерою і Вассіяном. Провідник терену, на якому є оба названі, подбає про переведення цієї зустрічі і мене своєчасно повідомить в цій справі».

А. Мельник.

В цьому щирому, зворушливому листі відчувається вся кришталево чиста душа Полк. А. Мельника, але, на жаль далеко не всі з тих, до кого цей лист був звернений, були здатні, як пізніше виявилося, почути дзвін цього дорогоцінного кришталю.

Полковника дуже журила доля наших Західніх Земель, що опинилися так зненацька під московсько-большевицькою окупацією. Його видимо гризла думка про потребу щось зробити, щоб засвідчити перед світом протест українців проти важкої долі, що випала тим Західним Землям. Вже в Аббації він був поставив мені в тій справі питання, на яке я тоді не відповів, вважаючи його просто риторичним виявом болю. Але в листі з 25 жовтня до мене він поставив цю справу дуже ясно і категорично:

«Чекає Домета (себто, мене, Є. О.) ще одно чергове завдання на його терені. Актуальним був би момент нашої реакції на цім терені по довершеній збройній окупації ЗУЗ і супроти спроби нових господарів надати правний ярлик інкорпорації цих земель до УРСР. Якраз завтра — по радієвим звідомленням — ця спроба має мати місце на форумі «народного зібрання». Протест наш — зручно зложений, недовгий — прийшлося б Дометові переслати відповідним чинникам Квіриналу й Ватикану, щоб опісля можна було б помістити в пресі, якщо лише змога буде, текст цього протесту або хоч нотатку про сам демарш і коротенький зміст протесту. Добре було б переслати Волянському текст випрацьованого Дометом протесту перед його експедицією, якщо лише час на це дозволить; йде про це, щоб не опізнювати цього нашого кроку, а зареаґувати за горяча».

Проте поставленого мені завдання я не захотів переймати і свою відмову уарґументував в листі до Полковника 29. X. 39, де я писав:

«Щодо укладення і передачі протесту в справі Західних Земель, то я довго над тим думав і все прихожу до висновку, що цього кроку не треба робити. Домет — це зовсім неофіційна особа, що могла б складати офіційні протести. Неофіційно відповідні чинники вже поінформовані про наше становище. На жаль, я свого часу не переслав Вам (бо Вас ще тут не було) мою заяву, що з'явилася у французькому офіціозі «Ле Темпс» і льозанській «Ґазет де Льозан». Спробую сьогодні це відшукати і Вам тут прикласти. Крім того, пороблено переклади з відповідних наших статтей і переслано, як пресовий матеріял, відповідним чинникам — теперішні часи вимагають від нас саме такого способу інформації, без зайвого комплікування відносин, — не треба забувати, що тут тепер все йде під гаслом «невтральности». Знайшов вирізку і пересилаю з проханням повернути. Вона починається словами:

«Важлива група українських націоналістів, що перебуває в Римі, слідкує з великим болем в серці за походом московських військ в тій частині Польщі, де живуть українці...».

Єсть там і для Ватикану: «В римських українських колах бояться, що встановлення в Галичині антирелігійного комунізму викличе криваву катастрофу...». Саме з огляду на те, що ця моя заява з'явилася в французькому часописі (а може і деяких інших) цього покищо цілком вистачає. Не пам'ятаю також чи говорив я Вам при нашій зустрічі, що на другий день після вступу советських військ до Західних Українських Земель, рано-вранці з'явився у мене Голова Відділу місцевої поліції для чужинців із запитом, яке враження цей факт зробив на українців? Я відповів — «Катастрофальне!». Цілком ясно, що відповідний звіт пішов до відповідних чинників. Отже про нашу поставу цілком ясно і недвозначно повідомлено, — і це має вистачити.

«Що ж до нашого суспільства, то воно поінформоване через нашу пресу і бюлетень і цього теж цілком вистачає. Йому було б навіть незрозуміло, чому ми тепер, після нового під-

креслення опертя виключно на власні сили, мали б складати протест спеціяльно в Італії. Чим саме Італія може вплинути на зміну становища? І чому саме до неї ми апелюємо?

Полковник з моїми арґументами погодився і більше цієї справи не порушував.

Але внаслідок цієї нашої першої зустрічі, я зробився ніби зв'язковим між Полк. А. Мельником в Італії та зовнішнім світом, і ми контактувалися між собою — то поштою, то телефоном — майже щоденно, аж поки Полк. А. Мельник не виїхав з Італії вже після відбуття Другого ВЗУН-у.

Інж. ліс. Богдан Лучаковський

ПОЛКОВНИК А. МЕЛЬНИК ЛІСІВНИК

Від Редакції: Автор цієї сильветки Полковника Андрія Мельника як лісівника, не був і не є членом Організації Українських Націоналістів, що її очолював Сл. П. Полковник Андрій Мельник. З ним лучила його лісівницька професія, давня приналежність до підпільної організації УВО та обопільна особиста симпатія.

Може і не кожному відомо, що полк. Андрій Мельник був за фахом лісівником.

Він закінчив відому Лісову академію у Відні, Гохшуле фюр Боденкультур, і одержав там диплом інженера-лісівника. Студії почав він ще перед І світовою війною. Ним піклувався тоді провідний галицький політик, довголітній посол до Віденського парляменту, д-р Євген Олесницький. Не без того, що цей найбільший політик, якого видала Галичина, прямолінійний і безкомпромісовий, мав вплив на формування національного і політичного світогляду молодого студента Андрія Мельника.

Після закінчення світової війни і Українських Визвольних Змагань, у яких полк. Андрій Мельник займав високі становища — включно до позиції Шефа Штабу Дійової Армії Української Народної Республіки, він повернув до Відня, склав дипломовий екзамен і, повернувши на рідні землі, посвятився своїй професії — лісівництву.

Андрій Мельник, як інженер-лісівник, прийняв посаду в Столових Добрах Львівської Митрополії, в її лісовій маєтності Перегінська. Це була велика лісова маєтність, поверхнею понад 300 кв. кілометрів, положена в Карпатах, у пасмі Ґорґонів, у Долинському повіті, на межі з Калуським, і граничила на півдні з Закарпатською Україною, що тоді становила частину Чехо-Словацької Республіки. Він обняв у Перегінській маєтності пост надлісничого у т. зв. першій господарській окрузі.

Полк. Мельник посвятився був своїм професійним обов'язкам з великим замилуванням до лісової природи і з питомою собі сумлінністю. Митрополичі лісники, яким доводилося працювати під полк. Мельником, нераз згадували його обов'язковість і вимогливість, але враз із тим і приязність до підлеглого персоналу і сезонових робітників, що працювали в лісах.

Полк. А. Мельник звернув свою увагу в першу чергу на віднову зрубів, що були занедбані підчас війни. Він розвів розсадники, у яких вирощувано саджениці, які відтак ручно засаджувано на запущених зрубах. Тих саджениць вирощувано спочатку у сотках тисяч, а згодом у мільйонах.

У лісах Перегінської Пущі росла місцями, майже чистими деревостанами, сосна-кедрина (pinus cembra), рідка високогірська деревина, що дає дуже гарний матеріял на вибагливі меблі, боазерії і т. п. Кедрина трапляється у високих гірських районах Карпат і Альп. У наших Карпатах вона була в пасмах Ґорґанів і Чорногори. У Митрополичій Перегінській Пущі кедрини збереглося багато, бо її не експлуатовано для зиску так безоглядно, як це роблено деінде. Але все одно вона стала рідкісною деревиною.

Полк. Мельник почав був заходи, щоб кедринові деревостани зберегти назавжди, як залишок первісної флори наших Карпат. По роках праці він зреалізував свій задум. На горі Яйце було створено Кедровий Заповідник, за згодою господаря Перегінської Пущі — Митрополита Андрея Шептицького, що теж був любителем рослинної і звіринної природи і завжди і всюди сприяв її збереженню.

Полк. Мельникові не судилося довго працювати у Перегінській Пущі. Польська розвідка закинула йому, що він зорганізував потаємний контак із закордонною Українською Військовою Організацією (УВО) почерез границю з Чехо - Словаччино. Полковника заарештовано, перевезено до Львова й у великому політичному процесі т. зв. Басарабівців засуджено на кілька років ув'язнення. Після виходу з тюрми

Полковникові не дозволено замешкати у Перегінській Пущі, що лежала у пограничній полосі. Тоді великодушний Митрополит Андрей іменував полк. Мельника інспектором усіх маєтностей Галицької Митрополії, в тому і Перегінської Пущі. Осідком інспекторату зроблено Львів. З титулу службових функцій Полковник дістав дозвіл приїздити теж до Перегінської Пущі, але тільки на кількаденні інспекції.

У 1935 р. прийшлося робити новий лісо - господарський плян для Перегінських Столових Дібр. До того часу опрацьовуванням такого пляну віддавано професорам Лісового Факультету Львівської Політехніки; професорами були з-правила поляки. Звичайно, до опрацювання такого пляну треба було багато інженерів. Поляк-шеф завжди набирав їх тільки з-поміж поляків. Таким чином сотки тисяч злотих ішло в чужі, ворожі руки, титулом гонорару.

Цим разом, тобто в 1935 р., полковник Мельник віддав цілу роботу лісовим інженерам українцям, які в результаті вив'язалися зі свого завдання вповні задовільно, так що польські власті мусіли цей плян прийняти і затвердити.

При опрацьовуванні нового пляну, автор цього спомину запропонував створити два нові заповідники, т. зв. Заповідник Тисячолітніх Ялиць на узбіччях Ґрофецький Кінь і ловецького заповідника грубого звіря на горі Овул, де ще збереглися були до того часу рештки неторкненого людською рукою пралісу. Полк. Мельник охоче прихилився до цих обох проєктів і енергійно взявся за їх реалізацію, виєднавши перед тим згоду Митрополита Шептицького. На вирощення нових заповідників мусіли ще теж погодитися державні власті. Удалося тільки зреалізувати Заповідник Тисячолітніх Ялиць. Його згідно з вимогами закону оформив досвідчений фахівець у тому ділі, український інженер-лісівник Всеволод Левицький, б. шеф департаменту лісівництва в Уряді ЗУНР. Натомість не вдалося створити заповідника на горі Овул.

Обидва існуючі вже перед війною заповідники — кедровий на горі Яйце і тисячолітніх ялиць під Ґрофецьким Конем — знищили большевики й сьогодні навіть не згадують, що такі заповідники існували.

Полк. А. Мельник оточував великим сентиментом Перегінську Пущу і поробив багато корисних інновацій у лісовій господарці. Між іншим, коли останніми роками перед II світовою війною відновлювано контракт експлуатації з великою міжнародною фірмою Ґлезінґер-ів, то завдяки полк. Мельникові значно піднесено у користь Митрополії ціну за експлуатоване дерево, а також переворсовано те, що усі лісові залізнички, якт фірма Ґлезінґер-ів побудувала на терені Перегінської Пущі, мали в короткому часі, без ніяких доплат, перейти на власність Галицької Митрополії.

Полк. Мельник упорядкував також справу полювання у Перегінській Пущі, яка славилася в мисливськім світі чудовим звіростаном (олені, рисі, медведі, вовки). Перегінську Пущу було поділено на сім великих мисливських дільниць в яких полювання винаймлювано багатим німродам (здебільшого чужинцям). Однорічний чинш за дільницю виносив пересічно тисячу долярів. При тому піднаємцям обмежено кількість звірят, що їх їм вільно було вполювати (два олені на рік, один медвідь і то тільки в декотрих дільницях і не щороку). Крім цього, вони могли стріляти звірину тільки в приявності і за згодою митрополичого побережника. Врешті, піднаємці були зобов'язані власним коштом удержувати у доброму стані ловецькі хатки і мисливські плаї.

Українське мисливське товариство «Тур» зі Львова дістало одну мисливську дільницю безкоштовно, щоб українські мисливці могли полювати у славнім українськім ловищі нарівні з чужими маґнатами.

Характеристично, що полк. Мельник, бувши знаменитим стрільцем на воєннім фронті, ніколи не любив полювати і, мабуть, ніколи не полював. Зате він піклувався і радів, що Перегінська Пуща має найбільше багатство грубого ловного звіря, чи не найбільше на всю середущу Европу.

Коли один з багатющих загpаничних мисливців, що полював у Перегінській Пущі і був зачарований її ловищами, запропонував, щоб у Перегінській Пущі розвести рідкісного ловного звіря — козорога (carpa ibex), і обіцяв безплатно завезти в Митрополичу Пущу декілька розплодових екземплярів, то полк. Мельник порадив Митрополитові Шептицькому, щоб з тієї пропозиції не користати. Він стояв на становищі, що споконвічну українську фавну не слід засмічувати чужою звіриною.

Полковник був великим любителем природи взагалі. Мабуть, мало кому відомо, що ця тверда людина, якій так притаманне було самовідречення, у себе вдома у Львові з великою ніжністю плекала кімнатні квіти. Одного разу Полковник з гордістю показував авторові цих рядків декілька вазонків цикломенів (альпійських фіялок) розкішно розквітлих, які він запопадливо плекав і доглядав.

Полковник Мельник був лісівником з покликання. Він сам найкраще схарактеризував своє відношення до лісу в листі до автора цього спогаду з дати 21-го квітня 1954 р. У цьому листі полк. Мельник писав:

«Лист Ваш повернув мої думки і зір до зван-

ня, яке я вибрав на дорогу мойого життя та яке прийшлось покинути, щоб служити Батьківщині деінде. За цей голос з Зеленого Лісу, щире Вам спасибіг... Не втрачав я любови до лісу; найкращою розрадою для мене — це хвилини проведені в обіймах лісу, хоч і чужого... Радий буду, коли не забуватимете про мене, а відгукнетесь вряди-годи, бо я все ще числю себе у сім'ї лісівників, дармащо відстав від неї і не знаю, чи повернусь ще до неї».

ОДИН НАКАЗ

ВІД РЕДАКЦІЇ: На жаль, ми не мали змоги своєчасно зробити перекладу відповідного уступу про Сл. П. Полк Андрія Мельника, з книжки жидівського автора Іллі Черіковера «Погроми в Україні 1919 р.», вид. Жидівського Наукового Інституту, Бібліотека «Іво», Нью Йорк 1965. Подаємо сьогодні, з нагоди першої річниці смерти, тільки один наказ Команданта Залоги Січових Стрільців у Києві, Сл. П. Полк. А. Мельника із коментарами вище названого автора (стор. 103).

Як приклад рішучої настанови супроти погромів, можна навести (пише І. Черіковер — примітка складача), наказ Команданта Залоги Січових Стрільців у Києві, прибулого з Галичини полковника Мельника. В наказі, виданому два дні після випадку погрому, сказано таке:

«Український нарід тяжко боровся за свою волю й незалежність, і через це він мусить шанувати любов до волі серед інших народів. Тому я буду нещадно карати провокаторів, що ширять заворушення і пропаганду за жидівські погроми і намагаються їх створити. Такі люди будуть поставлені перед військовим трибуналом як кримінальні злочинці супроти Української Народної Республіки».

В кінці наказу опубліковано список кількох козаків, розстріляних за організацію погромів.

Цей наказ є документом людської віри в майбутнє».

Денис Квітковський-Квітка

ДЕЯКІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ І ЗАВДАННЯ ПРЕСИ

Всяка суспільна група, всяка організація, в тому й політичні рухи чи партії родяться, чи повинні родитися **з потреб — життьових потреб** — суспільства, з якого вони вийшли й серед якого діють.

Роля, завдання і функція величезної більшости цих організованих клітин у лоні суспільства обмежена предметом їх завдань і зацікавлень. Одні з цих організацій чи товариств займаються, наприклад, тільки культурними, економічними, соціяльними чи виховними питаннями; інші фізичним вихованням, поборюванням різних хворіб, чи красою парків, і т. д. Предметом зацікавлення й дії **політичних рухів та політичних партій** є **цілість** суспільства, цілість держави, нації, чи народу. Політичні рухи чи партії по своїй суті є, чи повинні бути, провідниками, лідерами, дороговказувачами певного суспільства в цілій сукупності його завдань, інтересів та потреб.

Одночасно не сміємо забувати, що коли приймемо за правду, що політичні рухи родяться з **потреб** суспільств, серед яких вони діють, то завдання їх є **функціональне,** значить вони є **знаряддям, а не самоціллю** й мають право на існування так довго, доки **існують потреби, для яких вони постали.** Це дуже важлива правда й ми мусимо завжди мати її на увазі. Знехтування цієї правди провадить до апотеози знаряддя й знехтування мети, для якої це знаряддя постало, й з часом такий рух чи партія перетворюється в самоціль, з природними в такому випадку наслідками: диктатура малої групи над цілістю, поневолення людини, одним словом — смерть свободі.

Щоб мати право й бути в силі **провадити,** політичні рухи чи партії мусять мати ясно скристалізовану **ідеологію,** до подробиць вироблену **програму** як конкретний, практичний, зрозумілий для всіх плян дії ідеологічних засад та власну **політику.** Ідеологія і програма — це дві нероздільні частини того самого цілого. **Ідеологія** — це візія історичного ставання нації: **програма** — це драбина з цілою серією щаблів, по якій ми маємо діставатися до осягнення вершка, остаточної мети, накресленої в нашій ідеології.

Програма може мінятися. Ідеологія є незмінна. Бо ідеологія це точно означена **мета,** а програма — це тільки шлях чи шляхи до мети. Як

що, наприклад, нашою **ідеологією - метою** є повна **свобода для української нації,** в тому й **свобода людини,** з правом на власну національну державу й пошанування свободи інших, то вона входить у сферу універсальних **вартостей** і тому її зміняти не можливо. Зміна ідеології була б запереченням нашої найвищої мети. Але шляхи, або щаблі на драбині, що ведуть до цієї абсолютної, універсальної мети, можуть змінятися. В дорозі до мети ми можемо відкрити кращі, коротші шляхи, або ліпші, сильніші щаблі. Але коли б ми змінили мету, тоді ми заблудили б, збилися б зо шляху й не найшли б його так довго, доки не відкрили б на горизонті знову нашої провідної зорі, нашої провідної ідеї.

З другого боку, й наша провідна ідея, наша абсолютна мета стала б мертвою буквою, якщо ми не будували б шляхів до неї й не висилали б ними колони **вірних** в похід за її здобуття, або щонайменше за зближення до неї. Цей останній етап — похід битими шляхами **програми** до здобуття визначеного ними **ідеалу,** це є щоденна дія — **політика.**

Політика — це штука, мистецтво можливого. Це випробування тривкости щабля, якости й напряму дороги. Це переборення чи намагання переборення всіх перепон, які стоять нам на перешкоді до здійснення нашої програми, яка в свою чергу має провадити нас до нашої остаточної мети.

Але не вільно ніколи забувати, що як **програма є конкретним** виявом ідеології даного політичного руху чи політичної партії, так і **політика** є знаряддям, функцією програми. Вона, політика, це як той ручай, що прямує до злиття з великою рікою чи до влиття в море, ніколи не зміняє і не сміє міняти свого основного курсу, хоч часом оминає якусь скелю, котру йому не вдасться просякнути. Політика, що не є на службі ідеї, що не виконує конкретних завдань, згідних з основними заложеннями цієї ідеї, є сліпою силою й скоріше чи пізніше самопожирається.

Політика не є, як дехто думає і проповідує, мистецтвом безнастанних компромісів, бо навіть якщо вона і є мистецтвом можливого, то це **можливе** включає в собі і революцію та війну, значить і смерть. **Бо смерть є в сфері можливого.** І цю правду повинні запам'ятати собі всі ті, що боротьбу української людини за **Українську Свободу** зводять до злободенної політики, а під гаслом політики розуміють навіть такий **«реалітет»** як збирання кісток зо стола ворога собі «на поживу». Політика є рукою програми політичного руху чи партії, а програма є, повторюю, конкретним виявом ідеології.

Тож **ідеологія, програма й політика,** хоч є **різними вартостями, різними величинами,** все ж таки вони творять одну цілість і є **функціонально** пов'язані між собою. Без сумніву, політика примушує нас бути гнучкішими, в міру **тимчасової** потреби більш податливими, чи навіть здатними на певний компроміс, але все це є тільки тимчасова політична стратегія і тактика, бо й політика не сміє зрадити основної мети, бо й полиіки не сміє зрадити основної мети. Якщо хтось скаже, що це є «доктринерство», брак «реального» підходу, «емоційність» тощо, то ми відповімо, що той «хтось» напевно не руководиться доброзичливим й щирим побажанням для нас.

Доки перейду до з'ясування націоналізму як української ідеології та до завдань преси як засобу розповсюджування цієї ідеології, я спинюся коротко на одній книжці, яка має за мету «розвінчати» ідею українського націоналізму й вказати «нові шляхи українській політичній думці».

***

За намовою деяких друзів я переглянув книжку д-ра Андрія Білинського «Світ і Ми», в якій він так немилосердно критикує український націоналізм, закидаючи йому «емоційність», брак універсальности ідеї, нереалістичність, національну заскорузлість тощо, в той самий час обороняючи московський чи російський націоналізм, мовляв, москалі спираються на силу, а ви? І моє перше враження залишилося останнім: ця книжка має одну мету: зламати хребет ідеї і рухові українського націоналізму, який, побіч усіх своїх браків і недоліків, був і є тепер єдиною українською ідеєю, яка принаймні **силою своєї універсальної ідеї свободи** (так, універсальної!), б'є по самих основах московську чи навіть комуністичну тільки імперію. Книжка А. Білинського дуже небезпечна для некритичного читача, бо вона, з одного боку, нібито б'є і по марксизмові і большевизмові, а з другого боку радить нам (ба навіть застрашує нас моральним і фізичним знищенням Москвою наших політичних авторитетів! див. ст. 346) робити «реальну політику», без емоцій, а саме боротися за універсальне право людини на свободу й забути про «самостійну Україну». «Через визволення людини до визволення народів», поучує він. Тому він пропонує «клубкові патріотичних емоцій» (ст. 345) — так він називає українську еміґрацію, — створити «Ліґу оборони прав людини» (ст. 344), котра зайнялася б виключно розробленням і популяризацією демократичної проблематики в розрізі становища людини в СССР. Доступ до такої організації був би відкритий для кожного, хто деклярував би визнання демократичних принципів... і не був би пов'язаний з його активною участю чи симпатією до тієї чи ін-

ної існуючої партії» (ст. 344-45). Так дослівно пише А. Білинський. Пропонована ним «Ліга» мала б інтернаціональний характер.

Право на існування й шанси на успіх мають тільки універсальні ідеї, твердить п. А. Білинський. «Універсальними ідеями сучасної епохи є, з одного боку, комуністична ідея, а з другого — ідея вільної демократії», читаємо дослівно на ст. 331. «Національна ідея не є в сьогоднішньому світі універсальною, тільки партикулярною», читаємо далі. **Важке становище українського націоналістичного табору в сьогоднішній час полягає в тому, що він не вміє допасуватися ні до першої, ні другої універсальної ідеї»** (там же, підкреслення автора). І далі: «Ми не сміємо забувати, що крім української нації чи українського «національного» народу є ще **людина,** яка живе на українській землі під більшовицькою владою. Вона знаходиться дослівно в такому самому становищі, як людина в усіх інших частинах Радянського Союзу, в тому числі в корінній Росії, як також і людина в цілому соціялістичному таборі. **Саме ця людина без огляду на національність веде затяжну боротьбу з радянською системою кожного дня і кожної години»** (підкреслення автора)... «Коли настане слушний час, то ця людина голосно заманіфестує, чи вона хоче жити в національній державі, чи якихось федеративних об'єднаннях. Але насамперед мусять бути створені передумови для свобідного вияву волі тієї людини. Хіба не треба підкреслювати, що не йдеться тільки про українську людину, але про людину **взагалі,** в тому числі і про російську». Так дослівно пише Андрій Білинський.

В дальших своїх виводах А. Білинський повчає, що ми, українці, повинні бути реальними політиками, а не «мрійниками». А «мета реальної української національної політики — **знайти такий модус вівенді з цією системою** (комуністичною), **який найкраще відповідав би конкретним інтересам українського народу»** (ст. 274, підкреслення автора). Тому (пише А. Білинський далі) що немає найменших виглядів, щоб ми могли зробити революцію в СССР і вибороти самостійну українську державу, є доцільним змінити поняття нації і, замість нації в її метафізичному значенні, звести розуміння нації чи народу до **«конкретних інтересів живучого покоління»** (ст. 275) і боротися за конкретні інтереси в рамцях Совєтського Союзу. «Пропагування націоналізму чи шовінізму (в СССР) заборонено кримінальним кодексом» (ст. 305) — читаємо далі, тому **«в таких умовинах не можлива жадна політика, що виходить з безумовного постуляту самостійної України»** (ст. 277, підкреслення автора). (Щасливі перші християни, що в своїй величезній більшості були неграмотні й не вміли читати законів Римської імперії, а то ми були б сьогодні ще поганами). І таке заключення: «Реасумуючи, приходжу до ствердження, що українцям (навіть на еміґрації), якщо вони хочуть твердо стояти на національних позиціях, треба відкинути націоналістичні поняття нації — держави, як вихідну точку до практичної дії;

«стати на становищі, що СССР мвє бути союзом соціялістичних республік, рівноправних і рівнорядних поміж собою, а УРСР союзною республікою, якої суверенітет (обмежений) визначується конституцією СССР;

«відстоювати становище, що ідеологічною основою СССР є соціялістична ідеологія, яка в основу державного життя багатонаціональної держави ставить засаду пролетарського інтернаціоналізму;

«приймаючи соціялістичну ідеологію як позитив, відстоювати і доказувати, що керівництво СССР створює фактичні переваги для російщення цілого СССР; боротися проти того, що було від початку існування СССР на порядку дня, а саме — проти головного ворога тієї системи: російського великодержавного шовінізму;

«відношення до російського народу поставити в площину дружнього співіснування на базі соціялістичної системи держав і рівноправности всіх народів в тій системі» (Там же, ст. 277).

Не ясно? Визнайте СССР, вертайте «на родіну» й боріться там за «визволення людини»... Хіба додати ще, що А. Білинський у своїй книжці вихвалює групу з журналу «Вперед», часопису «Громадський Голос» і взагалі т. зв. «проґресистів».

Цікаво також, що до видання цієї книжки спричинився д-р Т. Лапичак, якому автор дякує в передмові за його «безкорисну матеріяльну допомогу». Це тим цікавіше, що майже в той самий час (1962 р.) д-р Т. Лапичак видав свою книжку п. н. «Український Націоналізм — Критика і оборона», в якій, між іншим, вже у «Вступі» пише дослівно таке: «Поняття (націоналізму) має декілька змістів. Можна під тим розуміти систему ідей і вартостей, які мають на цілі добро та інтереси нації, а історію вияснюють як співгру і конфлікти тих інтересів. Це поняття націоналізму найкраще відповідає поняттю самостійництва і патріотизму, любови до всього рідного. В такому розумінні націоналізм можна добачувати вже в давніх часах, так у політиці, як у духовій культурі й економії». І далі: «Націоналізм... все ще є домінуючим чинником у світовій політиці, надією й остоєю тієї частини людства, що не хоче бути піддана контролі людини большевицького чи

фашистівського формату. На його послугах стоїть цілий ряд різних партійно і програмово визначуваних чинників, і з його позицій ведеться сьогодні Змаг за порядкування світу. **Навіть політика большевиків у державі,** яку вони опанували, себто в СССР, визначується національно, себто носить у собі елементи націоналізму, тільки що свої цілі та спрямування вона намагається прикривати **фальшивими прикрасами інтернаціоналізму (!)** чи опертя на інтереси одної кляси без огляду на її національність». Так дослівно пише д-р Т. Лапичак. Спробуйте проаналізувати це одиноке місце про дефініцію «націоналізму» і якщо ваша змога логічно думати не заломиться, то прочитайте собі ще статтю «Що ж таке націоналізм» на с. 81-98, і тоді я вам ґарантую, що напевно не будете знати, що таке націоналізм... Бо якщо б дефініція, поняття націоналізму були такі, як їх представляє д-р Т. Лапичак, тоді я хотів би знати, що не є націоналізм? Важливе, зрештою, що д-р Т. Лапичак уважає себе націоналістом. Але це не перешкаджало, щоб обидва, д-р Андрій Білинський і д-р Тома Лапичак, перший інтернаціоналіст-соціяліст, а другий націоналіст, «проїхалися» по своєму: перший по націоналізмові взагалі, а українському зокрема, а другий по т. зв. **«партійно-організованому націоналізмові»,** хоч, гадаю, що він мав на увазі певні групи певних людей, бо націоналізм — це ідея, а ідею, мабуть не можливо «організувати»?... Д-р Т. Лапичак з наївности й почуття особистої образи, а д-р А. Білинський з розмислом і певним пляном намагаються, кожний по своєму, скомпромітувати її знищити ідею українського націоналізму.

Д-р Андрій Білинський декретує, що тільки універсальні ідеї мають право на існування й шанси на перемогу та що в сьогоднішньому світі є тільки дві універсальні ідеї: комуністична ідея та ідея вільної демократії. Українська політична думка, вчить д-р А. Білинський, не зуміла причепитися ні до одної з цих двох «універсальних» ідей, тому їй не лишається нічого більше, як або згинути, зникнути з лиця землі, або... причепитися до комуністичної ідеї. І, як ми чули, він дає нам конкретний плян нашої інтеґрації, влиття в ідею комунізму. Бо навіть пропонована ним «Ліґа оборони прав людини» має в собі всі елементи комуністичного гасла «пролетарі усіх країн, єднайтеся».

Д-р Тома Лапичак намагається піднести ідею націоналізму до універсальної ідеї, хоч робить це в такий спосіб, що більше шкодить, як помагає універсальності ідеї націоналізму (напр., називаючи Наполеона та його армії поширювачами ідеї націоналізму (ст. 87), ба навіть у большевиків добачаючи «елементи націоналізму», хоч мовляв прикриті **«фальшивими прикрасами інтернаціоналізму»** (ст. 10); д-р Андрій Білинський виключає апріорі всяку можливість універсальности ідеї націоналізму, а ідеї українського націоналізму зокрема, тому радить нам засвоїти собі чи взяти за свою ідею комунізму й у сфері цієї «універсальної» комуністичної ідеї боротися за права людини взагалі, в тому очевидно й української. Для цього ми мусимо перейти дві основні операції (пише він): позбутися «метафізичного» поняття нації, зн. нації як духової величини (ст. 274), звести це поняття до поняття «народу», «яке на перший плян висуває конкретні інтереси живучого покоління» (ст. 275), а тоді нас напевно прийме під своє крило «універсальна» комуністична ідея, й під її крилом ми зможемо «політикувати» скільки завгодно... Іншими словами: позбудьтеся всяких ідеологій і зійдіть до «конкретної» політики, політики в рамцях «соціялістичної ідеології», в рамцях СССР. **«Мета реальної української політики»,** пише А. Білинський, — **«знайти такий модус вівенді з цією системою** (зн. комуністично - большевицькою — прим. моя), **який найкраще відповідав би конкретним інтересам українського народу».** А коли прийняти розуміння народу, «яке на перший плян висуває конкретні інтереси живучого покоління», «то треба сказати», пише далі д-р А. Білинський, «що немає якогось одного інтересу українського народу, якому на ім'я, наприклад, українська держава, тільки є ціла маса тих інтересів, що постають в різних ділянках життя, а сума тих інтересів і відстоювання їх віддзеркалює щойно динаміку конкретного українського народу в його диференційованому виді. Ті інтереси доходять до голосу в галузі мови, виховання, шкіл, державної і господарської адміністрації, культури і т. д., і т. д.». І далі: «Відстоювання інтересів відбувається завжди в конкретній **дійсності,** яка існує як реальність, як **позитивна плятформа.** Відкинення цієї дійсноти робить взагалі всяку національну політику неможливою. Відстоювання українських інтересів під Польщею до 1939 року було можливе завдяки позитивному в засаді відношенню до польської держави» (ст. 276). Отож висновок: поставтеся **позитивно** до большевицької влади в Україні — і тоді тільки зможете провадити «реальну українську національну політику», або іншими словами: визнайте чорта й його царство, а тоді зможете «реально молитися до Бога».

Дивно, що в обороні українського націоналізму, як ідеї, проти д-ра Андрія Білинського не тільки не виступив д-р Т. Лапичак, але нав-

паки, навіть «своєю безкорисною матеріяльною допомогою спричинився до видання цієї книжки», як вдячно зазначає д-р А. Білинський. Чи читав д-р Т. Лапичак «Світ і Ми» А Білинського перед тим, доки рішився «безкорисно матеріяльно» спричинятися до її видання?

Але таки було б на місці, якщо б д-р Тома Лапичак запитав д-ра Андрія Білинського таке. Яким титулом, яким правом зайняла Московія Україну та в ім'я якого «святого закону» вона й далі володіє в Україні? Це факт. Але чи всі факти є на те, щоб їх признавати й підпорядковуватися їм? Чи нема таких фактів, що їх треба, з національних і загальнолюдських причин, поборювати?

***

Безпощадно бичуючи українську політичну думку взагалі, а націоналізм, як ідеологію й політичний рук зокрема за їх нібито суб'єктивізм, емоційність, нереальність, партикуляризм (у відміну до універсалізму), д-р Андрій Білинський має українській людині й українському народові на пораду, сказав би Франко, тільки одно: Не тратьте, куме, сили, спускайтеся на дно... Пишучи свій обширний філософічно-політичний трактат «Світ і Ми», він напевно не мав на увазі добра, інтересів і майбутнього українського народу. Бо якщо б було так, то замість радити своєму народові «спускатися на дно», він порадив би йому, щонайменше намагався б порадити, найти в його політичному думанні якусь універсальну ідею, з якою він міг би іти на прю, **в ім'я України,** з існуючими в цю епоху, на його думку, універсальними ідеями: комунізмом і демократією. Чи дійсно, поза комунізмом і демократією, нема вже іншої ідеї, яка могла б мати право на універсальність? І чи тільки для українців і України добра й «на поживу» т. зв. «реальна» політика? В своєму матеріялістичному думанні А. Білинський признає, як **реальність,** і світ ідей, але чомусь звужує цей світ ідей тільки до універсальних ідей, а універсальні ідеї тільки до двох: комуністичної і вільної демократичної. Українська політична думка, за А. Білинським, має руководитися «реальною політикою», фактами, а не ідеалами. У листі від 17 червня 1959 р. до д-ра І. Лисяка-Рудницького, надрукованому в цій же праці, на стороні 268-71, д-р Андрій Білинський пише, між іншим, таке: «... Це правда, що українські патріоти «там» змушені йти на компроміси, говорити про допомогу старшого брата, **складати чолобитню московському начальству** і т. п. Ясна річ, що такими компромісами не може еміґрація почувати себе зв'язаною. Та й пощо ними в'язатися? Ось, Ви слушно твердите, що сьогодні справа стоїть практично не у площині повного відриву від Росії, але в площині боротьби за обсяг української адміністративної та культурної автономії в межах російсько-совєтської імперії. Золоті слова — бо конкретні!». Ми мусимо завжди діяти в межах можливостей, в межах конкретного, повчає далі А. Білинський. В совєтській системі, в умовах большевицького режиму **«не можлива жадна політика, що виходить з безумовного постуляту самостійної України»** (там же, ст. 277). Іншими словами, навіть якщо ми будемо оперувати конкретними фактами, то не всі факти будуть «конкретні». От, наприклад, постулят самостійної України є фактом, але не «конкретним»... Вихід? Прийняти соціялістичну універсальну! — ідеологію й помагати москалеві господарювати... радить нам п. А. Білинський.

Але вернімся до фактів та до універсальних ідей.

(Закінчення в черговому числі)

Богдан Гасюк

ПЕРЕВОРОТ У СОВЄТСЬКОМУ СОЮЗІ

В популярному американському журналі: "U.S. News and World Report" в числі з 21. червня 1965 р. появилися дві статті з досить сенсаційними наголовками: «Чи надходить переворот у Росії» і «Совєтська революція прийде біля 1970-го року».

I.

Перша стаття подана репортерами названого вище журналу, це намагання західньо-европейських столиць зібрати в одну цілість ряд інтерпретацій процесів, що мають тепер місце в Совєтському Союзі, і на їх основі дійти до якихось ясних висновків.

Друга стаття, подана формою запитів і відповідей, цікава тим, що це, здається, вперше по закінченні 2-ої світової війни представник великої західньої потуги явно говорить не про **можливість,** а прямо про **неминучість** перевороту в Совєтському Союзі, й навіть подає дату такого перевороту.

У першій статті автор, на підставі розмов з фахівцями-знавцями Совєтського Союзу, стверджує, що Москва знайшлась між енергійним, динамічним і відважним китайським молотом

– з одного боку, і сильним (і то дуже сильним!) західним ковадлом — з другого боку. Як один західний европейський спеціяліст висловився: «Москва сьогодні примушена вести холодну війну на два фронти, — схід і захід, і... програє на обидвох».

Життя в СССР здемаскувало комунізм як зовсім академічну й теоретичну доктрину, нездатну розв'язувати складні проблеми сучасного суспільства, — так в духовому, як і в економічному секторах. Сьогоднішній громадянин СССР поволі усвідомлює собі, що він упав жертвою «Великої Брехні», й йому вже остогидли обіцянки, вічно обіцянки й ще раз обіцянки! Сучасний житель червоної імперії хоче кращого життя не для своїх внуків, алє — для себе! Він, зрештою, вже навіть перестав вірити що на підставі його нужденного життя, його постійних жертв, прийде краще життя його внукам.

Хрущов, на думку західньоевропейських спеціялістів російських справ, допустився кардинальної помилки, коли він оплюгавив Сталіна, зломив хребет тайній поліції й в критичних моментах свого правління почав користуватися демократичними формами влади. Хрущов в критичні роки (1956-1957), коли більшість Президії ЦК партії була проти нього, **обґрунтував** свою владу **на волі більшости** Центрального Комітету Комуністичної Партії СССР. З цим моментом Хрущов перестав бути диктатором, а залишився звичайним головою Президії ЦК КПСС, **залежний від волі більшости** ЦК Партії (як зрештою бідолаха переконався в 1964-ому році!).

Отже Совєтський Союз еволюціонував (чи може деградував) від диктатури людини (Ленін, Сталін) до диктаторства партії. І немає найменшого сумніву, що сучасні «можновладці» Совєтського Союзу з однієї точки зору правлять по-демократичному, — вони цілковито залежні від партії, точніше від волі більшости Центрального Комітету Партії. І що важніше, вони цього свідомі!

Все було б в порядку, якби бацилями демократії була заражена лиш партія чи її Центральний Комітет. Але — як звичайно буває — ця хвороба почала заражувати широкі круги жителів Совєтського Союзу і з цим прикрим явищем вже мусить числитися і голова Президії, і ЦК Партії, і, зрештою, сама партія.

І тут є головна причина, що Совєтський Союз під сучасну пору відступає на всіх фронтах під безперебійними ударами Америки і Китаю. Майже ціла Африка й майже ціла Азія (за винятком територій імперії) є точно поділені на сфери впливів Вашінгтону й Пейпінгу. А єдиними чинниками, що постійно ферментують різні «національні революції» чи то в Африці (як от Занзібар — теперішня частина Танзанії), чи в Полудневій Америці (Венесуеля, Домініканська Республіка тощо), чи в Азії й **активно** цим революціям допомагають, — це... Пейпінг і Гавана!

Якщоб не свідомість тихого американсько-московського договору про Кубу, й якщоб не факт тотальної економічної залежности Куби від Москви, Фідель давно порвав би з московцями і явно включився б до табору червоного Китаю.

Москва докотилась до такого абсурду, що... активно допомагала капіталістам у їх війні проти комуністів! (Підчас офензиви Китаю на північні терени Індії, Москва тихцем доставляла Індії турболітаки й іншу зброю).

Отже реасумуючи першу статтю, можна ствердити таке: в столицях західньої Европи вилонюється думка, що в Совєтському Союзі особи з високою освітою (головно з царини точних наук) приходять до висновку, що партійні функціонери («апаратчики») **не здібні** керувати такою великодержавою як Совєтський Союз, і єдиним способом, що ним можна врятувати цілість імперії від двох грізних суперників — Америки й Китаю є тотальне відсунення партії від влади, а владу перейняти в свої руки. Для цього можна вжити призабутого клича, киненого Леніним: «Вся влада Совєтам».

Стаття ця, на нашу думку, важлива тим, що майже цілковито в ній промовчується національне питання Совєтського Союзу. Цікаво чи це робиться пляново, чи справді Захід переконаний, що національне питання є, наприклад, в обличчі хочби економічного, другорядним, якщо взагалі існуючим.

І другим важним моментом, якщо брати цю аналізу серйозно нам, українцям на еміґрації сущим, це історичне минуле 1917-1920-их років. Прямо напрошується аналогічна ситуація Чи не розлетілася московська імперія в 1917-му році під тиском західньої великодержави, а перед тим, 1905 року, чи не захиталась імперія під тиском азійської великодержави? І хоча безпосередньою причиною розкладу імперії не було національне питання, то як **вислід** розкладу, воно дуже швидко зайняло перше місце. І останнє: чи не врятували імперії московські комуністи (при співпраці комуністів інших національностей) під брехливими кличами соціялізму, що затьмарили голови низці визначних постатей не-росіян в їхній боротьбі за духову й політичну самостійність своїх націй. І ось шовіністичні московські технократи знову під ширмою облудних ідей «правдивого» гуманізму й кращого демократичного життя зби-

раються врятувати по раз другий цілість імперії!

Палацова революція в Кремлі може бути результатом аж надто буйної фантазії чи благородного бажання Заходу й ніколи (принаймні в нашому часі) не стати реальністю.

Але що буде, коли б насправді прийшло до потрясення в Совєтському Союзі? (Хто припускав, напр., в 50-их роках, що в сателітах може вибухнути спонтанне повстання? Хто припускав за життя Сталіна, що володар імперії може бути тотально залежний від якоїсь організації?). Чи ми серйозно думаємо про цю можливість **і шукаємо шляхів як нам найкраще її використати?** Чи маємо ми якісь пляни, чи розрозбляємо ми теорії як нам розірвати це зачароване прокляте коло наших невдач? Чи може ми тут, на еміґрації, так тяжко працюємо над такими ваговитими «державницькими» питаннями як: «на котрій фармі пекти картоплю чи на котрій оселі влаштувати черговий з'їзд якоїсь там угнівщини чи бережанщини?».

І на закінчення: чи важним є для нас, щоб евентуальна революція в Совєтському Союзі вибухла на національнім тлі? Зовсім ні! Навіть це є небажане. (Нпр., 1916 року вибухла революція в Казахстані, й тому що була передчасна, була криваво здушена. Як прийшов 1917 рік, не було вже кому робити другу революцію). Що важливе для нас — це те, щоб евентуальна палацова революція в Кремлі потрясла цілою імперією аж до основ; і як імперія буде на колінах, тоді можна підняти національну революцію чи радше **змінити характер** існуючої революції.

Зрештою, чому нам (в такій евентуальності) не спробувати комуністичної тактики? От, напр., в країнах Азії, Африки чи Південної Америки революції переважно **започатковуються** благородними людьми в ім'я високих і благородних ідеалів, — а кінчає революцію комуністична мафія, що основно закріпачує народ.

Чи не було б іронією долі, якби можна зробити навпаки!

II.

Друга стаття у вищеназваному журналі під наголовком: «Совєтська революція прийде біля 1970-ого року» є, як ми згадували раніш, тим важна, що це вперше після II світової війни **відповідальна** (не пересічний еміґрантський гурра-патріот) людина однієї з західніх потуг одверто говорить про **неминучість** перевороту в Совєтському Союзі.

Стаття написана у формі запитів і відповідей. Запити ставив Фредерик С. Пийтон, представник журнала, а відповідав Мішель Ґарде, колишній член Генерального Штабу при шефі оборони в ранзі полковника й сучасний член Французького Інституту стратегічних студій, як рівнож викладач у французькій військовій академії й публіцист, що пише на мілітарні й політичні теми.

Питання що їх ставив репортер полковникові Ґарде можна поділити на три категорії:

1. Які є підстави думати, що тепер або в близькій майбутності (1970) прийде до перевороту в московській імперії?

2. Хто буде аванґардом революції, й під яким гаслом її почне та яким шляхом піде революція?

(В ориґінальній статті на означення Совєтського Союзу вживається слово Росія).

3. Як буде виглядати Росія (як вживає автор) після революції?

На перші два питання Ґарде відповідає порівнянням. Він порівнює імперію до людського тіла, що його точить пістряк. Сталін, за словами Ґарде, закінчив як «папа-імператор» — з абсолютною владою, опертою на тайній поліції й абсолютнім терорі. Хрущов закінчив як немічний й комічний старець.

Кожна влада, на думку Ґарде, мусить чимось обосновуватись. Королі правили з «Волі Божої». Президенти правили з волі більшости громадян. Сталін правив «з історичної потреби», чого він сам був найвищий й остаточний суддя. Хрущов знищив докорінно концепцію «історичної потреби».

Деякі особи, продовжує Ґарде, бачать в тім демократизацію режиму, **але не можна здемократизувати антидемократичної системи, не знищивши її,** — докінчує Ґарде.

Ґарде продовжує далі, що ціла система є **заражена** парляментаризмом і з ним пов'язаним демократизмом. Аванґардом і творцем палацової революції Ґарде бачить технократів, які використовують як засіб перевороту паперовий твір імперіялістичного парляменту — совєти. (А що імперія заражена парляментаризмом, то це зовсім можливе!).

Отже революція піде під кличем: «Вся влада Совєтам», «Геть з партією»!.

На думку Ґарде неможливе зближення між старими партійцями, які так засліплені комуністичними догмами і так в них засклепились, що навіть якби вони й хотіли, вони з тих догм не звільняться! Натомість молоді технократи, з академічною освітою, спеціялісти в своїх ділянках, ставляться до комунізму як до ідеологічної системи зовсім поверхово і не вірять в ефектовність тієї системи.

Їх (цих технократів) дратує, що державою керують партійні апаратчики-неуки, які, на думку технократів — можуть допровадити імперію (Ґарде вживає слова Росію — Б. Г.) до руїни.

Ґарде підкреслює й наголошує, що технократи — це шовіністи (від себе ми можемо додати: «єдинонеділимські шовіністи»), котрим на серці лежить добро імперії, й вони лише в ім'я її добра знищать партію й самі переберуть владу.

На питання — якою бачить Ґарде Росію після революції, він відповідає: **ліберально-соціялістичною,** яка буде ще швидшим темпом провадити спір з Америкою.

Олесь Бабій

АЛЬБЕРТ ШВАЙЦЕР

Недавно у всіх краях преса подала сумну вістку, що дня 4. вересня 1965. року в Африці, в місцевості Лямбарен помер у дев'ятдесятому році життя славнозвісний лікар Альберт Швайцер, тому і в нашому журналі варта згадати життя і діла тієї небуденної і непересічної людини.

Як відомо, країна Альзас-Льотринґія упродовж своєї історії належала то до Німеччини, то до Франції, тому в тій країні змішалось німецьке та французьке населення. В горішній Альзасії, в окрузі Мюнстерталь, знаної зі своєї чудової природи, гарних виноградників, у селі Ґунсбах, недалеко Кайзерберґу пів століття був протестантським священиком Людвик Швайцер, котрий, хоча походив з мішаного німецько-французького роду, жив під пануванням цісарської Німеччини, все ж уважає себе французом, бо його виховала мати француженка. Жінка того священика Аделя була теж француженкою.

Син того пастора Людвика Швайцера вчився в школі в містечку Мюнстері, потім студіював в університеті в місті Штрасбурзі теологію, філософію, літературу. Вже як учень, студент Альберт Швайцер виявляв замилування до музики, ґрав у церкві на органах та ґрав на концертах на фортепіяні. Його зацікавлення наукою були широкі, різноманітні, він навіть надобов'язково вивчав старогебрейську мову, щоб у тій мові читати релігійні твори, опанував гіндуську мову, щоби студіювати браманські та буддійські книги. Його зацікавлення мали за осередок філософію і теологію, він захоплювався передусім творами грецьких філософів Плятона, Аристотеля і творами німецького мислителя Канта. Приготовляючись до іспиту для осягнення докторату, Альберт Швайцер написав дисертацію про погляди Емануеля Канта на релігію.

За добре зложені іспити пастор Людвик Швайцер і його дружина та рідня післали Альберта до Парижа, де той кандидат на священика і науковця деякий час доповняв свої студії в університеті в Сорбоні. У тому часі Альберт Швайцер познайомився з французьким письменником Ромен Роланом. Вернувшись до Альзасії, перебувши один рік у війську, Альберт Швайцер жив у домі свого батька, і написав та видав свій перший твір про музичну творчість Йоганна Себастіяна Баха. Хоча Альберт Швайцер знав німецьку мову так само добре, як французьку, свій перший твір він видав у французькій мові, але пізніше декотрі інші свої твори він видавав і в німецькій і у французькій мові.

Кілька років Альберт Швайцер перебував у місті Штрасбурзі, працюючи як доцент університету, чи як проповідник вікарій і органіст у церкві св. Миколая. Його жадоба знання, праці була ненаситна, і він поширював своє знання, слухаючи викладів в університеті в Берліні, добув ще два докторати, а вже в тридцятому віці життя Альберт Швайцер, задумуючи стати лікарем, здобув докторат з медичних наук, і рівночасно той почвірний доктор цілі роки вчився грати на фортепіяні, на органах та студіював музикознавство.

Хоча тому науковцеві, музикові була відкрита дорога до професорської і лікарської кар'єри в Німеччині, Альберт Швайцер, оженившись з дочкою професора університету Геленою Бреслав, нагло змінив свої життєві пляни і наміри. В році 1913. прочитавши випадково в журналі, що християнські місії в Конго потребують лікарів, Альберт Швайцер, забравши зі собою свою молоду жінку і 120 валізок, скринь, клунків з медикаментами, з хірургічними приладдями, відплив із пристані Бордо кораблем до Африки. Коли знайомі питали його, чому він хоче жити в Африці, Швайцер відповідав:

— Всі мусимо нести тягар терпіння, який лежить на людстві. Я вибираю собі життєву дорогу служіння ближнім. Хочу жити як справжній християнин, здійснювати християнські правди не на словах, але на ділах.

В листі до своєї сестри Швайцер писав: — Їду до Африки, бо хочу бути місіонарем християнської віри і на форпості европейської культури служити найнещасливішим ближнім.

І Швайцер почав виявляти активізм справжнього европейця християнина.

При допомозі французької християнської місії Альберт Швайцер оселився в провінції французької колонії, яка тепер належить до самостійної муринської держави Ґабон.

Там, де між ріками Конґо і Оґове, в маляричній, мрячній і болотнистій околиці, в якій раніше жило тільки кількадесять европейців білої раси, маючи тільки 15 тисяч французьких франків, зароблених в Німеччині доповідями, проповідями і концертами, Швайцер купив кілька миль від рівника 70 акрів землі зарослої кущами і деревами і недалеко селищ Іґандша та Лямбарен коло пальмового лісу, при співпраці своєї жінки та кількох муринів Швайцер побудував собі дерев'яну хатчину і будинок на лікарню для хорих на проказу (Лепрозу) та на інші хвороби, головно на малярію і туберкульозу.

Зразу життя доктора родом з Альзасії було аж надто трудне. Навіть вночі Швайцер і його жінка мусіли розпалювати вогонь, щоби димом відганяти москітів, відстрашувати дикі звірята, гадюки. Були часи, коли Швайцер викнував операції на тілах хорих муринів у стодолі, а інші пацієнти навіть під час дощу лежали на траві, під пальмами. В тій лікарні одинокою сестрою милосердя була жінка Швайцера, що опікувалася хорими. Були часи, коли мурини, ненавидячи европейців, не хотіли помагати «білому докторові», не довіряли йому, не хотіли лікуватись у нього, і вночі потайки спалювали будівельний матеріял Швайцера, обминали «білого доктора» так, що одинокими приятелями Швайцера були тільки його вірний пес Карамба, молоденька антилопа і пелікан, що все ходив за славним доктором і привітливо квакав. Часом одинокою поживою для Швайцера і його жінки були тільки банани і риж привезений з Европи. Одним із елементів життя доктора Швайцера була музика, але в африканських лісах він її не чув, а чув тільки часом співи птиць, покрики папуг або і рев лампартів, крики мавп, ґорилів, сичання зміюк.

Шпиталь виростав, розвивався, до нього прибувало щораз більше хорих муринів. Ті мурини вже не тільки приходили, але і припливали по ріці човнами. Мурини помагали «білому докторові» добудовувати лікарню й інші будинки, особливо помагав Швайцареві мурин Оембо.

Коли в Европі почалась перша світова війна, Швайцера не минули її наслідки: через Альзасію переходила бойова лінія, маршували війська, і мати Швайцера згинула, переїхана возом артилерії. Хоча Швайцер не зв'язував себе ані з жадним політичним рухом, ані з партією і часом говорив слова Ібзена з драми «Ворог народу»: «Той найміцніший, хто стоїть сам», то все ж 1917. року французька військова влада, вважаючи Швайцера за німця, арештувала його і його жінку, інтернувала їх у таборі. По короткім часі Швайцер доказав, що він француз, і французи звільнили того філософа доктора. Вернувшись до своєї лікарні, Швайцер виявляв якусь надлюдську працьовитість. Він працював від ранку до пізньої ночі і часом говорив: — Спочивати — то працювати. Він знаходив час на працю в шпиталю, на читання улюблених творів філософів і на писання власних творів, та навіть на подорожі по Европі.

Зараз по війні Швайцер деякий час перебував у Штрасбурзі, в Парижі, давав свої концерти, виголошував доповіді в Англії, Швеції, Швайцарії, в чеській Празі, в Будапешті. В році 1924. той лікар філософ вернувся до Африки, привіз зі собою ще двох лікарів, десятку сестер жалібниць, між ними вдову по священику Анну Мартен, Емму Гавзкнехт, і Матильду Котляр і канадійку Рассел.

Швайцер придбав моторовий човен для плавби по ріці, а щоб мати з чого жити, той доктор і його жінка завели овочевий сад. У душі Швайцера осталось щось із теолога і Швайцер, як правдивий місіонар християнин, збудував церкву. Сам у ній відправляв молебні, проповідував Євангеліє, виголошував проповіді, постарав для церкви дзвін. Той доктор европеєць ступав по африканській землі, як янгол хоронитель і як лікар не тільки тіл, але і душ. По якомусь часі Швайцер і його жінка заложили школу, в якій вчили муринів не тільки грамоти, але і вчили як управляти ліпше землю, плекати сади, як будувати криниці. Коли в році 1925 в Африці запанував голод, то Швайцер і його жінка часто рятували муринів від голодової смерти та говорили не раз: — Африка — то такий край, що пожирає своїх дітей.

У шпиталі в Лямбарен вже лікувались не тільки хорі мурини, але й такі, котрих покусали крокодилі, лампарти, ґорилі, вужі, скорпйони. Упродовж кілька десяток років у лікарні в Лямбарен лікувалось довший час около 10 тисяч муринів, а короткий час перебували в тій лічниці майже 50 тисяч муринів пацієнтів. Річно Швайцер виконував пересічно 500 операцій.

В році 1930. жінка Швайцера не видержавши африканського підсоння близько рівника і життя в джунґлях, вернулась на деякий час до Европи. В році 1957. та жінка з янгольською душею померла, проживши 80. років.

В році 1949. Альберт Швайцер відвідав ЗДА, виголошував у містах доповіді, а гроші зібрані з тих доповідей віддавав на розбудову шпиталю в Лямбарен.

В році 1952. Швайцер дістав як нагороду Нобеля 50 тисяч долярів і з тієї нагоди виголосив промову, в якій сказав, що він дістав ту

нагороду за працю над закріпленням миру між державами, але він працював не ради нагород, тільки тому, що він переконаний, що в добу атомової зброї війна то загибель цілої людської культури.

У тих часах Швайцер виявив себе людиною великої цивільної відваги. В році 1958. в місті Браза мурини скликали конґрес представників муринів із цілої Африки, домагаючись волі. Тоді Швайцер промовляв раз і сказав, що муринів у Африці живе 200 мільйонів і вони мають право на незалежність їх країн, а інтервенція европейців у справі французького Конґа була помилкою.

Перед кількома роками доктор Швайцер, заразившись від муринів у лічниці якоюсь хоробою, довший час хорував і відтоді його здоровля послабилось. Восени 1965. року Швайцер тяжко захорував, утратив притомність і по десятьох днях нездужання великий доктор помер уночі спокійно, мов заснув. При вмираючім батьку була присутня дочка Альберта Швайцера, Рена, жінка промисловця Екерта, яка, довідавшись про недугу батька, прилетіла літаком до Африки, опікувалась хорим батьком і взяла участь в його похороні.

При уладженню того похорону великого доктора працювали цілі десятки европейців і муринів під керівництвом доктора Вальтера Мунца, співробітника Швайцера.

Під час похорону великого доктора хор муринок і муринів співав муринську похоронну пісню «Спи в землі у вічнім спокою!».

Багато муринок і муринів зложили цвіти на гробі, в якім зложено в деревляній трумні тіло Швайцера і на якім поставлено білий, деревляний хрест. На похороні Швайцера було видно багато муринок і муринів, котрі ревно, голосно плакали.

Хоча дехто уважав Швайцера за «людину загадку», то Альберт Швайцер був особою загально відомою, любленою і шанованою. Час до часу преса всіх країн згадувала Швайцера, називаючи його найбільшим гуманістом, добродієм людства, творчим мислителем, то святим з африканських джунглів, який все дарує щось нещасливим людям. Дехто називав Швайцера пророком у пустині, генієм людяности. У всякому разі Швайцер був людиною великого формату, героєм індивідуального чину. Колись Черчіль називав Швайцера вірним воїном Ісуса Христа. Відомий філософ граф Кайзерлінґ писав: «Альберт Швайцер то людина, що втілила в своїм життю християнську етику, то герой самовідречення і терпіння, найбільший мислитель пророчого типу, то своєрідна величність».

Між европейцями, що відвідували Швайцера в Африці, був один українець Роман Турянський, який потім писав у журналі та говорив про того доктора з любов'ю і пошаною та з подивом.

Літературна, наукова, філософська спадщина Швайцера невелика, але цінна. Ще в молодості Альберт Швайцер написав і видав автобіографічний твір «З мого дитинства і з моєї молодості». До автобіографічних творів того доктора мислителя належить і його нарис «З мого життя і думання».

В році 1911 Швайцер написав, але видав аж 1920. року твір «Містика апостола Павла». До того твору подібний і твір Швайцера «Історія дослідів життя Ісуса Христа».

В одному творі «Релігійна філософія Емануеля Канта» Швайцер висвітлив прихильно, але критично твори німецького філософа Канта. До кращих творів Швайцера належить «Життєпис і музика Йоганна Себастіяна Баха».

Найціннішим твором Швайцера можна уважати «Філософія культури». В тому творі Альберт Швайцер вияснив причини упадку духової культури людства та вказав дорогу до відродження і розвитку тієї культури. Висказуючи свої думки про загнивання культури сучасного людства, Швайцер доказав, що ту культуру може урятувати тільки етика, оперта на любові, на цінностях, які дає людству тільки християнська релігія. На думку Швайцера теперішня матеріялістична і безбожницька культура є самознищуюча. Найпопулярнішими і найбільше почитними творами Швайцера є його враження і спомини з Африки «Звідомлення з Лямбарен» і «Між водою та пралісом».

Коментатор

ПОДІЇ І ДУМКИ

Калейдоскоп, чи... щось гірше!

Важке життя має Ваш коментатор, Шановні Читачі. «Самостійна Україна» ніяк не вспіває за подіями нашого світу. Вона просто має для них мало місця. І тому її ВШ редактор ставить Вашого коментатора перед сизифове завдання: написати «коротко», «цікаво» і «про все найважніше». Самі знаєте Дорогі Читачі, що це завдання не під силу нормальним людям і крім того - немає куди глянути за взірцями. Преса, що виходить на Батьківщині не пише ані коротко, ані тим більше цікаво, а вже

взагалі не пише про те, що найважніше. Про це там можна тільки думати і мріяти. Українська преса на чужині не пише ані коротко, ані цікаво, ані тим більше, про це, що найважніше. Про це тут ніхто не хоче мріяти і думати Чи вистачає Вам цих кілька слів, щоб зрозуміти труднощі і болі Вашого коментатора...? Пишіть до ВШ. редактора з порадами, може щось допоможете..

Дах світу

Від часу, коли востаннє Ваш коментатор займався пресою і політикою щоб дати Вам «коментар», не минуло багато часу, але сталося щось дуже погане: не тільки політичні підвалини нашого світу з'їджені червоними та іншими термітами, нещастя дібралося вже до даху. Тибетанці назвали дахом світу всю полосу від Пакістану до Бурми тому, що це високо, але я думаю, що це не так. Я думаю, що вони думали, що з цього даху кожне нещастя обсунеться, як сніг і дах буде завжди в порядку. Багато господарів думали такими категоріями. Ми думали, що наші хати з краю. Ми помилилися. Тибетанці також. Червоний дощ з їх даху не обсунувся, покищо. Зате дах цей зайнявся і тепер горить, раз міцніше, раз слабше. Ще один вогонь на поверхні нашої пляшети — якщо вона є світлом у Всесвіті для спостерігачів з Марса, то тільки вогнями воєн. Сумнівне це світло, та краще, як жадне, правда?

Одгак жарти набік. Червоні китайці зуміли запустити глибокі коріння в різних місцях Азії і тепер починає тут і там тріскати грунт. Спір за Кашмір такий старий, як Індія і Пакістан, але що Кашмір замешкалий в значній більшості пакістанцями (патанами) і до того мусулманської віри, не дивно, що Пакістан домагався обіцяного плебісциту. Адже наука з питання Галичини в 1920 роках повинна бути відома в політичних центрах світу. На жаль, кашмірську Галичину впроторили насилу в польську Індію і всі дивуються, що там тепер ллється кров.

Як звичайно, найбільше дивуються високо поставлені особи в закордонній політиці ЗДА. І як звичайно, без почуття реальности. Але що ми до цього вже звикли, то не будемо витрачувати більше часу і місця на лекції, які й так не принесуть користи там, де треба.

На нашу скромну думку однак, червоні китайці не виправдали старої китайської культури і можливо, що вони про неї знають саме стільки, що червоні росіяни про культуру Східньої Европи. В червоно-китайській політиці вичувається брак тонкости мандаринської аристократії - очевидно. Китайський пролетаріят нічим не кращий від кожного іншого пролетаріяту і дипломатія Мао-Тсе-Тунґа на тему. «атомова війна може вбити шістьсот мільйонів китайців, але триста все таки залишиться» є найкращим цього доказом. У В'єт-Намі ніхто вже не бере китайських погроз серйозно, навіть Індія зуміла поставити Китаєві чоло і тут і там виринають питання: чи не пустити б Чіян-Кай-Шека саме тепер попробувати щастя і перемалювати Китай на мапах — та в дійсності.

Все таки питання Кашміру залишається до розв'язання на полі бою. Світ не уміє це життьових питань розв'язувати при зелених столиках. Там їх тільки ще більше заплутують.

Новий вітер на Сході...?

Разом з цим треба запотувати два найновіші випадки (найновіші коли пишу, старі коли Ви читаєте) в азійському басейні, які виявляють плюси для ЗДА — без найменшої заслуги америкаиської політики, на жаль, а може навіть проти політичної лінії Стейт Департаменту. В Туреччині шляхом виборів до влади приходить права Партія Справедливости, відома із свого різкого проти - московського наставлення. У всьому світі прийшов віддих полегші, бо залицяння прем'єра Іноню до СССР перейшли вже були межі «приличности» — але керівники американської закордонної політики не виявляють найменшого ентузіязму. Вони власне з великим трудом і міжнароднім розголосом «врятували» Домініканську республіку від правого керівництва, залишивши її на ласку лівиці — а тут Туреччина показала, що має досить неясностей і недосказань «ліберальних» міжнародніх кол і власних політичних дітей, що захотіли перехитрити російського партнера.

Другий випадок мав місце в Індонезії. «Якось» так сталося, що там протягом сорок восьми годин трапилися два а може й три перевороти і хоч на сьогодні ще ніхто ясно не знає, хто кого перевертав, покищо поховано вже шістьох генералів (з військовими почестями) і 5-річну донечку шефа збройних сил ген. Насусіона, вбиту під час атентату на її батька, що вийшов поранений. Спочатку було ясно, що розрухи викликали комуністи, але після кількох промов славнозвісного Сукарна вже цілком не ясно. У тракті заворушень студенти спалили централю комуністичної партії (на всякий випадок) але тільки в старому будинку, бо новий задорогий на такі демонстрації, і навіть кричали під американською амбасадою «хай живе Америка». Це від 1945 року — здається — вперше пролунали десь у світі многоліття на честь ЗДА. І спричинили їх не політики із Стейт Департаменту, тільки з Пекіну.

А на ближчому до нас Сході...?

Також новий вітер. Не шкідливий і не міцний, не весняний, що ламає кригу і звільняє річища національних сил — але все таки вітер, що його завданням є — наперекір ідеям Волтера Ростова — не наблизити СССР до ЗДА, а врятувати від повного краху совєтську «господарку». Новий НЕП. Новий наворот до нормальних принципів торговлі і продукції, до питання попиту і достави, калькуляції і заробітку, щоб підтримати завмираюче господарство, жертвою якого стали не тільки мільйони безіменних, але й найчільніші макогони совєтського політичного світу з Хрущовим на чолі. Новий НЕП, розпочатий — з усіх республік якраз — в Україні і то в Західній Україні, і то у самому Львові дав такі позитивні наслідки, що вже весь державний апарат совєтського ентузіязму вбачає в ньому лікарство на всі свої недотягнення. Без сумніву, що НЕП раз вже врятував совєтсько-російську каторгу і без сумніву, що НЕП і другий раз її врятує. Постають однак питання і два з них справді цікаві.

Перше: чи історія аж так повторяється, що й тим разом вдасться НЕП затримати і розгромити безпощадно, як зробив це Сталін, чи може НЕП розгорнеться у стихію, що розвалить совєтський державний дивогляд і зредукує Росію до її властивих границь шляхом визволення поневолених народів. Дві можливості — і невідомо, яким шляхом покотиться історія Перший раз Америка допомогла совєтам спершу НЕП розбудувати, а потім перетривати його розгром. І тепер Америка - здається - зробить те саме ... Але чи так само зареагують 200 мільйонів людей...? Чи взагалі зареагують? Як зареагують і коли...?

Друге: чи дійсно можливо, щоб СССР, шляхом економічних перемін змінив своє варварське обличчя і став державою на подобу інших держав? Чи дійсно можливо, щоб Росія, яка мала і має основні користі з існуючого стану, добровільно і на все майбутнє зреклася панування над сусідніми народами і стала ягнятем із вовчиці? Я не вірю. На підставі історії, на підставі логіки, на підставі знання Росії і її проблем — це ніколи не станеться. Хто хоче, нехай вірить.

Операція Президента

Президент ЗДА, Ліндон Б. Джансон перейшов важку операцію, яка тривала чотири години і яка носила деякі познаки риску із-за попередньої медичної історії здоров'я Президента.

На щастя, все вдалося і він видужує.

Нас цікавить політична сторінка цього випадку. Як воно не дивно, захворіння Президента має свою політичну сторінку і у випадку Джансона більше, як з яким не будь іншим президентом. Він бо тримає цупко в руках віжки американської політики — так внутрішньої як і зовнішньої. Він особисто дає дозвіл або заборону бомбардування Північного В'єт Наму та навіть вжиття важких бомбових літаків із баз на островах Ґвам та Окінава.

На весь час операції Президента Америка неначе принишкла. Показалось, що державний політичний апарат в дійсності зданий на Президента. Показалось, що так як під час атентату на през. Кеннеді, Америка переживає критичний час, коли — в атомовій добі — немає нікого, хто був би повністю відповідальний за найбільш важкі політичні чи військові рішення.

Це не є добре. Не важко уявити собі, що спритний і рішений на все противник, може колись у майбутньому використати такий власне момент, щоб виконати масовий атомовий атентат на ЗДА і західний світ.

Не важно, чи йому це вдасться безкарно, чи ні. Важне, що він може злакомитися на такий момент. Це вже бувало в історії світу. Частіше, як хочеться пригадувати. Тому це є матеріял до надуми.

Ганна Черінь

ОСТАННІ ДЕСЯТЬ ЛІТ

Одна з найважливіших ділянок української еміграційної літератури — твори для дітей, або «дитячі твори», що їх пишуть «дитячі» або, на думку деяких критиків, «здитинілі» письменники. Справа ускладнена тим, що тепер, коли вже скоро буде чверть століття з часу ВеликогоІсходу, мало є молодих письменників, все більше люди поважного віку. Молодші письменники здебільшого «шукають стилю», а що дитяча література для експериментів надається мало, то це поле лишається для старших. Дитинство для цих письменників — далекі спогади, і воно було зовсім інакше, ніж дитинство їх дітей і внуків. Спеціяльне ускладнення виникло ще й тому, що ввесь час треба поборювати вплив чужого оточення і чужої мови, що її діти, американські громадяни, не відчувають чужою. Письменник, що пише для дітей, бажає прищепити дитині любов до ніколи не баченої України. Алеж і сам письменник вже понад двад-

цять літ не бачив рідної землі. Як може він змалювати дитині Україну сучасну, ту Україну, що її він і сам не знає, ту Україну, що тепер опанована чужою владою, де русифікація руйнує рідну мову і рідні звичаї? Як пояснити дитині той факт, що на вулицях Києва говорять по-російськи, і не зневажити українців на Батьківщині — а в цій біді українці самі дуже винні, не тільки русифікація... Як представити дитині, що народилась і виросла на чужині, наш рідний край так, щоб ним дитина могла похвалитися перед іншими; щоб Україна стала в дитячій уяві не покривленою хаткою під солом'яною стріхою, а країною індустріяльною : багатою, культурною, веселою, життєздатною? Як показати силу й досягнення України, як вирвати наше культурне добро із лабет загарбника?! До того ж, все це треба робити в формі красного письменства, бож дитині не прочитаєш наукової лекції чи реферату. Все це мусить бути укладене в форму казки, оповідання, вірша.

Дитячі письменники в кожнім народі поділяються на дві основні категорії: тільки дитячі (такі, як Ганс Андерсен) і «напів-дитячі» або «частинно дитячі». Відомо, що на Україні майже кожен великий письменник, навіть такий велетень, як Тарас Шевченко, піклувались про дітей і творили для них. Франко, Марко Вовчок, Леся Українка не вважали себе завеликими, щоб писати для дітей. Більше того, їх дитячі твори зараховані до найкращих.

З «чисто-дитячих» письменників у нас можна назвати таких авторів, як насамперед, батько дитячої літератури на еміграції — Роман Завадович; його співпрацівники і співредактори «Веселки» — В. Барагура і Б. Гошовський. Це представники старшої генерації, що притримуються більше історичної, героїчно-патріотичної і козацької тематики. З молодших авторів присвятили себе дитячій тематиці Леся Храплива, Ніна Мудрик-Мриц, Ніна Наркевич. Крім того, багато праці вклали в цю справу автори, що писали спочатку тільки для дорослих: Леонід Полтава, Г. Чрнобрива, Ганна Черінь, Микола Щербак, Алла Косовська і багато інших. Іван Багряний писав дуже добрі вірші для дітей і сам їх ілюстрував («Казка про Павлика-Мандрівника»). Навіть Степан Риндик написав віршовану поему про собаку Сірка, але вона написана «дорослою» мовою, хоч тематика й «дитяча». Ось цитата з цього твору, що ілюструє таку оцінку:

А Сірко, хоч хоробрий удався,
Умлівіч за дітей заховався.
Ще й хвоста затиснув між ногами,
Щоб не з'їв йому гад препоганий...

Центром дитячої літератури являється Об'єднання Працівників Дитячої Літератури (ОПДЛ), що нараховує біля тридцяти членів. До Об'єднання вступають не з доброї волі чи шляхом вербування, а приймають тільки тих кращих українських громадян, що творчо або організаційно сприяють розвиткові української дитячої літератури на еміграції. Найбільше тут письменників, але є і композитори, видавці, малярі та меценати. ОПДЛ видає періодичний місячник «Веселку», що із скромного, сіробарвного додатку до «Свободи» стала досить привабливим кольоровим журналом і вже може виправдати свою назву. В перших річниках «Веселки» переважала козацька, історична й казкова тематика, а потім вона стала все більш розважальною, жартівливою і буденною. Під впливом американських картунів («бити ворога його зброєю!) появилися українські «камікси»: «Богута-Багатир» пера Романа Завадовича та жартівливі, дуже популярні «Чап-Чалап» і «Гоца - Драла».

Найкраще висловився про історичну тематику «недитячий» письменник, Тодось Осьмачка: «Наше минуле похоже на казкове лошатко, що ніколи не росте. Але чим старіші ми робимося, тим воно стає все меншим, кращим і світлосяйнішим. І нарешті стає похожим на картинку. І на цьому лошаткові напевно вже не схоче проїхатися і циганча». (В поемі «Поет», проясень до розділу «Горе»).

Справді, історичне минуле може бути досить примхливим коником, що скидає невмілих вершників. Також недобре, коли письменник намагається втекти в минуле від сучасности. Козаччина настільки віддалена від наших днів, що вона не може вже репрезентувати вільної України. Як це не важко, треба творити наше сучасне в літературі, якщо його нема в дійсності. Звичайно, принагідні історичні оповідання завжди потрібні, але треба їх зв'язувати з сучасним. І треба вважати на деталі, бо не все можна беззастережно подавати для маленьких читачів. В травневім нумері 1965 року «Веселки», на вшанування ювілею «Дзвінка», надруковано гарне оповідання Ніни Наркевич «Бабусин журналик», а до того додано копію обгортки «Дзвінка», як було друковано: «Дзвонок. Письмо илюстроване для детей и молодежи». Цікаво, що сказали б батьки, якби їх дитина це прочитала та й запитала: «Тату, а що це написано? Якою це мовою?».

Казкова тематика добре розроблена в письменниці Іванни Савицької, що вже двадцять п'ять літ пише для дітей. Протягом останнього десятиліття вийшли кілька книжок цієї авторки, з котрих найзначніші «Наша хатка» і «Золоті

дзвіночки». Перша з названих збірок — оповідання римованою прозою для старших дітей; «Золоті дзвіночки» книжка для «неписьменних» дітей, наймолодших. Це — недовгі й неважкі казочки, що в них, на прикладі байок, Іванна Савицька навчає дітей бути добрими і правдивими. Найкраще вдалися авторці казки про тварин, де читач зустрічає типи: горду Паву, боязливого Зайчика, лютого Вовка, Мишку-господиню. «Казка про царівну й пастушка», «Материна шапочка» та інші належать до циклю фантастичного, що тепер, в ультра-модерному світі, вже стає старосвітським...

Симпатична книжечка М. Погідного-Угорчака «Пригоди котика Мурчика». Тільки чому автор не скоротив свого прізвища, щоб легше було дитині запам'ятати? Справа в тім, що кожний культурний читач, включно із найменшою дитиною, повинен знати, чию книжку він читає. Тож письменник міг би також піти назустріч і допомогти дитині затримати в пам'яті його ім'я.

В книжці про Мурчика змальована історія типового українського котика, що ще не перейшов на «кет-фуд» із баньки: народження — зростання — перша мишка — перша шкода — повторні провини — вигнання з раю в ліс — блукання — повернення і прощення гріхів. Не дивлячись на жвавий стиль і спостережливість, автор цієї книжки має багато огріхів, котрих мусить уникати письменник взагалі, а дитячий і тим більше. Котові лапи називає «ногами», замість «няв-няв» кіт говорить несвоєю мовою «мяв-мяв»; коли автор згадує про червоний бантик, що ним Мурчик «дуже гордився», то кожна дитина знає, що кіт тільки й думає, якби якнайскорше позбутися причепленого бантика; на сторінці 6 автор так описує зовнішність Мурчика: «А вже найкращий отой чорненький, з білим комірцем і рукавичками». Перед тим М. Погідний-Угорчак назвав котові лапи «ногами». Оскільки ж рукавички носять на руках, то виходить, що Мурчик має не тільки ноги, а й руки. Оце так кіт!

Леся Храплива пише для дітей кожного віку. Для найменших вона пише віршики про забавки і казочки з не завжди добре прикритим моралізаторством. Для старших вона пише оповідання з модерної історії. В 1959 році вийшли її нариси з життя УПА під назвою «У темряві», а потім повість для молоді — «Отаман Воля», де заторкується вже навіть мотиви першого кохання. В 1961 році вона написала фантастичну повість «Козак-невмирака», використавши традиційну вертепну ляльку. Козак-невмирака мандрує на Україну через моря, снігові пустелі й Сибірські пущі. Останній дарунок Лесі Храпливої для дітей — «Писанка українським дітям» (1965). Ціла книжка присвячена тільки Великодній тематиці: фарбування писанок, свячене, весна, мандрівка до бабусі зі свяченим. Найкраща в цій збірці — «Великодня пригода», написана в стилі народньої казки, з кожного разу повторюваними рефренами і комічним епізодом: песик питає дівчинку, чи нема в кошику чогось і для нього; дівчинка дала йому понюхати хріну, песик чхнув, і все покотилося додолу:

«Покотилася з горбочка паска, а за нею стежкою і писанки, і ковбаска, а за ними кошик і Параска, а за ними, гавкаючи, Бровко-пес».

Над ранок мандрівка закінчилась саме коло бабусиної хати. Всі стали розговлятися, а пес також дістав смачну кістку.

Дуже доброю письменницею для дітей була нещодавно померла Текля Білецька. Вона була з того типу письменників, що свій вроджений талант не виявляють, аж поки не прийдуть на те сприятливі умови. Аж у старшім віці Текля Білецька знайшла час на писання і здивувала нас прекрасними казками, що їх із зацікавленням можуть читати і діти, і дорослі.

Тільки одна книжка лишилася після її смерти: «Бабунині казки» (видання ОПДЛ, 1959). Як справедливо зазначено в книжці, вона призначена для дітей «кожного віку». Вже з першої сторінки читач здивований, заскочений і заінтригований: коли бабуня питає Богданка, котру йому казочку розказати — про котика в чобітках, про Попелюшку чи може про Солом'яного бичка — хлопчик запитує: «А про ковбоїв бабуня розказати не вміють?». Бабуся таких казок не знає і умовляє Богданчика послухати казку про князенка з кучерявим чубом. Богданко не дуже охоче згоджується, але разом із читачем, помалу захоплюється розповіддю, спершу перебиває її зауваженнями і запитаннями, а далі вже мовчки заворожено прислухається до кожного слова бабусі. І вже аж коли бабуся стала говорити про те, як величезна чайка принесла княгиню із князенком до «доброї Ворожки із смолоскипом у руці», Богданко обізвався: він розпізнав, що то казка про нього самого.

Інші казки цієї збірки також цікаві, бо майстерно сполучують традиційне з модерним. Яшко-Страшко, наприклад, був нечепурним опудалом на городі, але коли він умився, одягнув чисту сорочку, причесався, навчився аритметики і пішов до школи, то зробився Івасем Страшкевичем, учнем четвертої кляси. Маляр Мирон Левицький дуже вдало зобразив цю метаморфозу на малюнках.

Казка «Меч Святого Юрія» — алегорія про поневолення Країни Вишневих Садів (гарна назва для України) лютим змієм. Друга казка та-

кого типу — політичної алегорії це — премійована на Конкурсі ОПДЛ 1965 року казка Івана Смолія «Бій із сонцеборами», де в образах сонцеборів змальовані московські найманці, що поневолюють Україну.

Одне з найслабших місць еміґраційної літератури для дітей — моменти емоційні й виховні. Свідоме своїх завдань зберегти українське молоде покоління в чужім оточенні і прищепити йому патріотизм, ОПДЛ робить наголос на ідеях патріотизму, моральности, доброчинства і чемности, через надмірну ревність часом пересолюючи. Дитяча література — це ділянка, де навіть найбільш ліберальні теоретики і критики визнають необхідність цензури. Дитина ще не настільки свідома щоб вона могла вибирати для себе читання і розуміти, що в нім добре, а що зле. Батьки, вчителі, письменники і видавці мусять вважати на те, що читають діти. Отже, існує і в нас цензура над творами для дітей, і нічого злого в цім нема. Проте, коли діти в наших творах все чемні, добрі, ніколи нічого злого з ними не трапляється, вони не натикаються на протиріччя і не висловлюють хибних поглядів, — то це викликає в малого читача сумнів і недовір'я. Редактори «Веселки» звичайно ввічливо, але настирливо пропонують авторові змінити те чи інше місце в творі, бо воно, на їхню думку, могло б зробити поганий вплив на читачів і дати їм деякі суґестії для пустощів і збитків. Так наче б наші діти не дивилися на телевізійні програми і не читали «каміксів», де можна всього на світі навчитися! А тим часом, у житті всього буває, і не кожна дитина, що захоплюється «Томом Соєром» чи «Федьком-Халамидником», мусить обов'язково йти їхніми слідами.

Мало творів написано про дітей пересічних, може навіть і нижче пересічного рівня, що їм багато перешкод стоїть на, здається, безжурнім шляху соняшного дитинства. Таких дітей, зрештою, найбільше, а успішних, добрих учнів, здібних і веселих не так уже й багато. Дитину цікавить не тільки казково-поетичний світ, а й реальні явища довкільного життя, взаємини із родиною, вчителями, цілим світом. Твори для дітей повинні промовляти не тільки до мозку, а й до душі, до емоцій молодого читача. Тема внутрішнього життя дитини, може й через наші неписані «табу», не часто з'являється в наших творах для дітей. Один із таких виняткових творів — «Зшиток малого монгола» Ольги Добрянської, виданий вперше в 1943 році, а в 1957 році передрукований. «Малий монгол» — це справді не монгол, а українська дівчинка Леся, що рано втратила маму. Як це часто трапляється з сиротами, Леся скоро стає «старою»: вона прислухається до розмов старших і по своєму їх перетлумачує. Від дорослих вона переймає навіть забобони і старається з ліжка встати тільки на праву ногу. Вона скептична в оцінці творів, розрахованих на дітей, і таке місце, як «Веселе, щасливе дитяче життя» вражає її, як фальш. «Малий монгол» — виняткова дівчинка, але її риси, в тій чи іншій пропорції, є в кожній дитині. І нехай це буде наукою і пересторогою для українського письменника, що пише або намагається писати для дітей: діти дуже відчувають фальш. До них не можна «сюсюкати», як до немовлят, і не варто змальовувати їм тільки рожеві квіточки на зеленій травичці. Діти мусять знати і поважні, і навіть трагічні сторони життя, щоб уміти їх переносити і поборювати. Одна із письменниць, що не обходить таких проблем у своїх творах для дітей, — це Ганна Черінь. Вона також веде кампанію за модернізацію і злободенність (в значенні жвавости і актуальности) наших дитячих творів. Навіть у традиційні мотиви проникає тепер модернізація, надаючи творам специфічного чару і комічного ефекту. Так, у Лесі Храпливої, в її «Козакові-Невмираці», герой летить на літаку. Роман Завадович у казці про Ґномика-Ромтомтомика встановлює в лісі телефон; в модерній версії казки про Івасика Телесика Роман Завадович замість гусей, що беруть Івасика на крилята, уводить гелікоптери, а в подяку летунові, що повернув їм сина, Дід і Баба дарують йому доляра, щоб пішов до кіна. Ганна Черінь пише вірші, як «Що потрібно для ракети» або «Хто вище, хто глибше, хто швидше, хто далі» — про такі речі, як

В етер відлітають потужні ракети,
В далекі простори, на інші плянети,
Де може теж мешкають звірі і люди,
Де може збудовані дивні споруди,
Де може червоні чи сині дерева,
Де може водиця солодка й рожева,
Де може існують підземні шляхи,
Де може читають і пишуть птахи...

Ще один аспект української дитячої літератури на еміґрації — її читають і діти, і дорослі, і часом більше дорослі, ніж діти. Бо для молодших дітей читають батьки і вчителі, часом старші брати і сестри. Це робиться не тільки тому, що на початку діти ще плинно не читають, а й тому, що, ніде правди хобати, дітей треба до того добренько принукувати і часто пояснювати їм слова, що їх вони не знають. Годі письменникові написати таке звичайне слово, як «коцюба», або «крапива», або навіть «тхір», як дитина вже й не знає, що це таке. Редактори «Веселки» часом навіть пропонують письменникам не вживати «затяжких» слів, а коли такі «сумнівні» слова трапляються, до них дають пояснення українською і англійською

мовами. У письменників же така пропозиція викликає незадоволення і спротив, бо це означає спрощення і збіднення нашої мови, що зводиться до становища мови без синонімів. Коли навіть трирічна американська дитина здатна запам'ятати таке слово, як «Елефант», то може вона запам'ятати і українські слова поза межами щоденного хатнього вжитку.

Наявність дорослих читачів означає наявність досить вибагливих критиків. Батьки, забуваючи в той час про свою власну біду, а саме, ту, що їх діти часто дуже погано володіють українською мовою або й зовсім з нею безпорадні, — починають критикувати дитячого письменника вздовж і впоперек за те, що він ніби то не те слово тут вжив, або не там кому поставив. Почипаються нарікання на те, що, мовляв, та чи інша книжка навчає дитину «зіпсованої» мови. Звичайно, крім вийнятків, наші книжки для дітей написані такою мовою, що коли б так говорили всі українські діти на еміґрації. нам не було б чим журитися! В кожнім разі, книжки і періодики під маркою ОПДЛ визначаються доброю українською мовою і досить високим мистецьким рівнем та бездоганною моральністю. Правда, наші жіночі журнали в своїх відділах для дітей часом пропускають серед більш вартісних речей і якусь інфантильну нісенітницю.

ОПДЛ має величезні амбіції і видавничі пляни. За останніми звітами ОПДЛ, в архівав цієї організації є 40 вартісних творів, що чекають на видання. Їх нема на що видати. Наше багате громадянство витрачає тисячі на будинки та авта і сотні на ведмедики, камікси, книжки англійською мовою і... українські видання з підсовєтської України, що їх сюди лавою насилає совєтська пропаганда. Серед них є і добрі твори, такі, як Наталі Забілої «Чарівна хустинка», але взагалі — у кожнім творі є прихована або неприхована большевицька полова, за котру нам мусіло би бути дуже ніяково перед дітьми. Ми ж маємо своїх добрих письменників, чому ж не шануємо їх і не допускаємо їх до своїх дітей, а натомість даємо їм, нехай і невеликими дозами, краплини отрути! Чи не тому, що підсовєтські видання більш кольорові і дешевші, бо ж там на видавництво грошей ніколи не бракує!?!

ОПДЛ присвячує багато уваги питанню виховання дітей. Покищо вийшло три нумери бюлетеню ОПДЛ «Ми і наші діти», де голоси «вопіющих у пустині» закликають українських батьків давати в руки дітям добру українську книжку, що продається по сусідству в українській книгарні. З 1959 року ОПДЛ готує збірник-альманах, що тепер, здається, вже у друці. Заплянововано створити хрестоматію української дитячої літератури і навіть Українську Дитячу Енциклопедію. Проте, в 1964 році під маркою ОПДЛ вийшло тільки дві книжки — значний спад у порівнянні з попередніми роками. Такий стан спонукав Софію Парфанович, що через свої чарівні описи звірят також мимохіть увійшла до лав дитячих письменників, виступити з серією статтей у «Свободі» «Чи писати нам для молоді?» (З циклу «Голос з провінції»). Взявши за зброю статистику, Софія Парфанович обвинувачує українське громадянство в злочинній байдужості до творчости наших дитячих письменників. В самому Торонті — дає приклад Софія Парфанович — є 60 тисяч українців, з них 3.000 дітей, що навчаються в рідній школі. Але, як каже Парфанович, «ця математика... більш теоретична... На практиці... нулі відпадають якось самочинно ,і залишаються десятки чи навіть одиниці». До цієї статистики можна приєднати такий факт: наклад «Веселки» — 3 тисячі примірників на цілу українську еміґрацію. А при добрій волі, самі тільки діти Торонта могли б дати 3.000 передплатників!

Отак, між песимізмом і оптимізмом, живе і бореться за існування українська дитяча література на еміґрації, дай Боже їй здоров'я. З усіх наших жанрів це — найбільш войовничий і многостраждальний.

(Продовження буде)

Богдан Боцюрків

РАДЯНСЬКА ЦЕРКОВНА ПОЛІТИКА І ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В УКРАЇНІ 1929-1939

(Продовження)

Відмежувавшись таким чином від УАПЦ, викинувши з нової назви церкви політично «неблагонадійне» слово «Автокефальна», звуживши поняття «Української» церкви до територіяльного принципу та обмежуючи участь мирян (рад) в керівництві церквою, ВУЦТОК фактично заздалегідь зобов'язався не допускати в свої ряди (згл. виключати) «антирадянські елементи» — людей «неблагонадійних» в очах ГПУ. Таке зобов'язання, яке влада від років ставила всім релігійним угрупованням в СРСР, вже раніше було прийняте обновленцями (в 1922-23 рр. та патріяршим «мєстоблюстітєлем» Митр. Сергієм (в 1927 р.). Листом від 13 червня 1930 р. ВУЦТОК офіційно повідомив Архиеп. Йоана Теодоровича в ЗДА та представника УАПЦ в Зах. Европі Є. Бачинського про «ліквідацію» УАПЦ, леґалізацію владою ВУЦТОК-ку та підготовку нового «Всеукраїнського Собору» на осінь 1930 р.

З 17 листопада 1930 р. переведено в окремих єпархіях «організаційні збори», на яких обрано єпархіяльних єпископів та єпархіяльні церковні ради (ЄПЦ), як теж делеґатів на новий собор[12]. В днях від 9 до 12 грудня відбувся у Софійському Соборі в Києві т. зв. «Другий Надзвичайний Всеукраїнський Православний Церковний Собор», про котрого учасників, перебіг та ухвали є в нас незвичайно мало відомостей. Собор «підтвердив» розв'язання УАПЦ[13]), проголосив створення «Української Православної Церкви» та ухвалив канони, накази й статут УПЦ по лінії, виявленій вищезгаданим посланням ВУЦТОК-у. Жертвою соборної «ревізії» впав зокр. принцип «соборноправности», до відкинення якого причинилися як нехіть епископату й священства до «радоправія» й залежности від мирян, так і недовір'я режиму до світських елементів в УАПЦ, які виявилися в минулому менш податними на тиск і маніпуляцію органами ГПУ. За новим устроєм УПЦ, яким фактично ліквідовано дуалізм церковної ієрархії та церковних рад, останні зведено до ролі дорадчих органів митрополита й епископів, виключаючи мирян з членства як новообраної Всеукраїнської Церковної Ради (ВУЦР)[14]) так і Єпархіяльних Рад (що тепер складались із Єпископа, як голови ЄР, та двох священиків)[15]). На духовне керівництво УПЦ та пост голови ВУЦР обрано Арх. Івана Павловського, якому Собор надав титул Митрополита Харківського і всієї України (з осідком Митрополита й ВУЦР в столиці УРСР Харкові); Київського Архиеп. Константина Малюшкевича обрано заступником Митрополита, а секре-

Василь Прохода

СОЮЗ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Реферат, виголошений на засіданні Денверської групи УВАН в Сан Дієґо 25 вересня 1965.

В час перебування інж. Василя Проходи в совєтських в'язницях та таборах в 1945-56 роках йому довелось пізнати на дні життя тисячі й тисячі українських земляків, які без огляду на те, що були політичними в'язнями, в переважаючій більшості не знали, як належить, своєї української історії, яка **в правдивому освітленні є основою національно-суспільної свідомости,** без якої творення власної держави неможливе. Тоді у нього виникло бажання написати для радянських українців історію постання Української нації в її національно - культурному розвитку, назвавши її «Думками про Правду». Довгих десять літ на самому дні життя він всебічно обмірковував тези цих «Думок», з яких подається невеликий фраґмент про національно-культурну чинність Союзу Визволення України, в якій він сам приймав участь. **Про цю чинність навіть у старих українців нема ясної уяви.** Багато чільних діячів з 1914-17 років вважали СВУ зрадницькою організацією й особливо вважають її тепер радянські історики, бо він базував свою чинність на розбиттю Російської імперії.

Як відомо, до першої Світової війни Наддніпрянська Україна називалась «Малоросією». Була це країна, як говорили тогочасні росіяни, «краем, где все обильем дышет». Без огляду на всі большевицькі брехні матеріяльно людям жилось тоді багато ліпше, ніж тепер, після півстолітнього будування комуністичного «благобуту». Хліба тоді було досить, ним навіть кормили не лише всю Російську імперію, але й Европу, а тому витворений протягом двохсотлітнього національного поневолення «малоросійський» патріярхальний уклад задовольняв життьові петреби населення й був відносний спокій. Гречкосії орали й сіяли та продукували споживу для всіх, а переважаюча кількість ук-

тарем ВУЦР - прот. Д. Воробинського[16]). Уцілілі парафії УПЦ об'єднано в сім епархій[17]). Собор займався теж справою «зреченців» до церковної праці (священиків, , що під тиском влади чи терором ҐПУ публічно зреклися сану й церкви й тепер, з «леґалізацією» УПЦ клопотались про поворот на служіння в церкві) та безуспішно інтервенював перед органами влади в справі звільнення Волод. та Мик. Чехівських і інших засуджених керівних діячів УАПЦ[18]). Собор доручив ВЦР звернутися до Архиеп. Йоана Теодоровича з проханням «продовжувати спільну діяльність з новоуконституованим Органом Церковного Управління» (ВУЦР) та відновив повновласті Є. Бачинського, як «офіційного представника в Европі»[19]).

У зверненні до вірних УПЦ, грудневий Собор повторив перестрогу червневого послання ВУЦТОК-у:

. . . Будьмо вірними учениками Христа і Апостолів у ставленні свойому до Радянської Державної Влади. Виявляйте до неї свою доброзичливість і добросумлінно виконуйте її розпорядження. Пам'ятайте, що хто з Церкви нашої виявлятиме у своїй церковній діяльності свої ворожі до Радянської Держави погляди, той творитиме діло шкідливе й підлягатиме карі церковній . . . [20])

Засудження й(Другим Надзвичайним Собором» «нецерковної» УАПЦ, а зокрма політичні вимоги новолеґалізованої УПЦ не могли не викликати насторожения, а то й обурення серед вірних УАПЦ закордоном. Вже з грудня 1930 р американська епархія УАПЦ відмовилась визназати УПЦ Митр. Павловського[21]), а від 1931 р. припинив зв'язки з нею й довголітній представник УАПЦ в Зах. Европі, Є. Бачинський. Таким чином від «нової» Церкви відпали всі закордонні парафії УАПЦ (коло 140 в 1927 р.), позбавляючи її можливо найсильнішого арґументу (а саме «позитивного впливу» на православних українців поза СРСР), який вона могла висунути перед владою в намаганні зберегти решту автокефальних парафій від повної ліквідації[22]).

Мотиви большевиків

Які ж мотиви, крім зовнішньополітичних, міг мати радянський режим, дозволяючи на відновлення «очищеної» й «льояльної» Української Православної Церкви після ліквідації УАПЦ та процесу СВУ? Раніше згаданий мотив — деякими концесіями для недобитків УАПЦ добитись її «самоліквідації» та засудження ними ідей автокефалії, українізації й соборноправності, а водночас дати «арґументи» для процесу СВУ — міг грати ролю лише до закінчення процесу, після якого ҐПУ могло ліквідувати й рештки Церкви. Отже мусіли бути ще й інші моменти, які хоч на певний період часу зв'язували руки «войовничим безвірникам» і їх чекістським покровителям.

Важливою в тому відношенні подією був новий «зигзаґ» у політиці компартії, як в площині колективізації так і у відношенні до релігії; зустрівшись із розпачливим опором селянства та голосною неприхильною реакраїнської інтелігенції примушена була працювати для розвитку російської культури, занедбавши свою власну.Дійшло до того, що наказом «найосвіченішого» російського міністра Валуєва в 1876 році було сказано, що не лише українського народу, але й української мови не було, нема й бути не може.

Стремління незначної кількости свідомих українців не могли задовольнити потреби витривалої національно - освідомлюючої чинности серед широких мас українського населення. До того ж **бракувало ясно окресленого національного ідеалу.** Лише в 1900 році першою більш активною постала «Революційна Українська Партія» (РУП), яку заложили М. Міхновський, Д. Антонович і М. Русов. Але пізнійше в ній постали розбіжності. В 1904 р. вона перетворилась в УСДРП (Укр. соціял - демократичну робітничу партію), а частина членів вийшла з неї і заложила «Спілку» (Укр. соц.-дем. союз), що відмовилась від постуляту національно-державної незалежности та стала філією Російської СДРП. Як одні так і другі. набравшись чужої мудрости, в теоретичних суперечках прогаяли добу еманципації европейських народів.

Приспані московською деспотією українські народні маси залишились байдужими до загальнонаціональних інтересів і, як та вода в стоячому ставку, не виявляли жадного національного - суспільного руху, залишаючись несвідомими малоросами. Треба було значних подій, щоб розбурхати стоячу воду та викликати такі хвилі, які бувають на морі в час бурі. Треба було хуртовини, яка вирвала б усе з корінням та дала б зародки нового рухливого життя. Такі події не так із запізненням, як передчасно для України надійшли.

Перша Світова війна 1914 року відразу зробила справу української державности актуальною проблемою. Було ясно, що Росія вступила до війни не так для оборони сербів від нападу Австро - Угорщини (як про це аґітувалось для піднесення патріотичного настрою), як для знищення українського політичного й культурного П'ємонту на західніх українських зе-

цією закордоном на переслідування релігії в СРСР[23]), керівництво партії вирішило тимчасово злагіднити атаку на фронтах колективізації й антирелігійної боротьби та навіть проголосити деякі тактичні уступки. Із появою в **Правді** від 2 березня 1930 р. статті Сталіна «Заворот голови від успіхів», за якою слідувала 15 березня постанова ЦК ВКП(б) про «перекручення» й «ліві закрути» на обох вищезгаданих фронтах[24]), почалася в радянській пресі та на партійних зборах колективна «критика» й «самокритика» «ухилів», при чому заатаковано й надто енергійне «попоєдство» антирелігійного активу, застосовування насильства супроти віруючих та самовільне закривання церков місцевими органами владами й безвірниками. В цій атмосфері, із новим наголосом партії на **постепенну** реалізацію колективізації й антирелігійної кампанії, радянські чинники в Україні, мабуть вирішили почекати із ліквідацією недобитків автокефалії, а покищо, щоб краще контролювати життя уцілілих парафій, звести їх під єдиний централізований провід під безпосереднім наглядом центральних органів влади в Харкові. Цей останній момент підкреслює і Митроп Липківський у післяслові до його історії УАПЦ:

Затримуючи при житті УПЦ в легальних, контрольованих ГПУ формах, влада очевидно мусіла усвідомлювати й небезпеку і так уже численного «релігійного підпілля» в СРСР, з якого особливо користало сектанство в Україні.

І от не пройшло і року після скликання «надзвичайного собору» христопродавців для похорону УАПЦ, як ДПУ скликає вже другий надзвичайний Собор, щоб поставити варту коло її гробу; і ставить цю варту. Чому це? Запевне це таємниця самого ДПУ . . . Річ в тім, що ДПУ з першим надзвичайним собором уже надто перемудрило: воно не тільки зліквідувало УАПЦ, а й усю її організацію. ВПЦР, повітові, районові ради, зліквідувало служіння митрополита й єпископів. Але все ж після всіх ліквідацій залишилось українських парафій щось коло 300. І в якому стані вони залишились? Вони оказались вільними від всякого церковного начальства . . . Але ДПУ скоро суп'ятилось. Справді: в той час, як більшовицька влада всі свої інституції проймає самою суворою централізацією, вводить «единоначаліє» у всіх своїх фабриках, колгоспах, радгоспах та всіх інших закладах, найбільше боїться всякої «груповости», — українські парафії опинилися в стані анархічному, стали окремими, незалежними гуртками людности, та ще в справі найбільш підозрілій для більшовиків — в справі релігійній І от в грудні 1930 року ДПУ виправляє свою помилку, відновляє всю церковну організацію з порушенням, запевне, всенародньої та іншої соборноправности, ставить варту коло гробу УАПЦ, щоб мати в своїх руках певні органи і певних відповідальних людей за мертвий спокій української церкви. [25])

Треба допустити й можливість, що усвідомлюючи імплікації ліквідації УАПЦ та процесу СВУ для майбутніх здобутків «українізації» та вбачаючи в поході проти автокефалії один з виявів великодержавного російського шовінізму, національно-думаючі елементи в КП(б)У могли і зі своєї сторони виявити деякий вплив на зміну офіційного курсу супроти української церкви. Накінець треба мати на увазі й те, що, зберігаючи окрему організацію УПЦ, режим продовжував тоді ще свою лінію розмлях, щоб з корінем винищити всякий український рух, аби він не перекидався на російську Україну. Цю небезпеку на випадок мілітарного успіху Росії зрозуміли галицькі українці, а тому вони разом з еміґрантами з Великої України стали на стороні Центральних держав: Австро - Угорщини й Німеччини, наслідком чого постали Українські Січові Стрільці та Союз Визволення України (СВУ).

Сталось так, що найбільш активними діячами СВУ були ті, що перед десятьма роками вийшли з РУП, не погоджуючись з постулятом самостійности України, і заложили Спілку, що задовольнялась автономією. Але практика співпраці з росіянами показала їм, що вони підтримували національне поневолення. Любов до рідного краю та здорове національне почуття викликало у них стремління до праці для добра власного народу без огляду на абстрактну доктрину, запозичену з чужого поля та партійну догму. Такими були Мар'ян Юлій Меленевський та Олександр Скоропис-Йолтуховський. Світова війна застала їх в Лондоні. Вони вважали, що треба за всяких обставин і при всяких умовах працювати для добра власного народу та боротись за його ліпшу долю, використовуючи при цьому реальні можливості. Для України ліпшим було відділитись від Росії, бо національне поневолення, що затримувало культурний розвиток українського народу, походило не лише від царського режиму, але його схвалювала також і російська демократія.

Тому вони стали на стороні Австро-Угорщини, під якою перебували західні українські землі та мали більш можливості для культурного поступу. Прибувши до Львова, вони відразу приступили до праці в заснованому 4 серпня 1914 р. «Союзі Визволення України». В організації цього Союзу приймали участь Володимир Дорошенко, Андрій Жук, Дмитро Донцов, Микола Залізняк. Вони сподівались за допомогою західніх упраїнців добибитись створення самостійної Української держави в боротьбі проти головного ворога українського народу — царської Росії.

До СВУ належали майже виключно

бивання православної церкви та вигравання проти себе окремих церковних угрупувань — політику,яку закинено лише в час другої світової війни з політичною регабілітацією та фаворизацією Російської Православної Церкви.

(Далі буде)

Затримуючи при житті УПЦ в легальних, контрольованих ГПУ формах, влада очевидно мусіла усвідомлювати й небезпеку і так уже численного «релігійного підпілля» в СРСР, з якого особливо користало сектантство в Україні.

3. Отже, як виявляється, постанову січневого «Собору» про ліквідацію усіх рад у структурі УАПЦ, не реалізовано щодо парафіяльних рад.

5.Оригінал листа в архіві Арх. Є.Бачинського в Бюле, Швайцарія.

6. ЕКЛЕЗІЯ (Женева), ч. 18, 25 червня 1930 р., ст. 1.

12. Лист Митр. І. Павловського до Є. Бачинського від 25. ІІ. 1931. Єпископи й священики УПЦ мусіли підписати заяву про повну льояльність до радянської влади та невтручання до політичних справ (ДНІПРО, 15. VI. 1931, ст. 2).

13. ЕКЛЕЗІЯ, ч. 37, 27. IV. 1931, ст. 1.

14. За даними Митр. Липківського, ВУЦР складалась з трьох осіб: голови — Митрополита УПЦ та двох священиків — діловода (секретаря) й скарбника. Гл. лист Митр. В. Липківського до прот. П. Маєвського від 5. VI. 1933 (Листи Митрополита, ст. 3).

15. Там же.

16. ЕКЛЕЗІЯ, ч. 37, 27. IV 1931. В звідомленні Еклезії секретарем ВУЦР названо прот. Д. Оробінського. Йдеться, очевидно, про харківського протоієрея Дмитра Воробинського, про якого згадується під р. 1934 у збірнику прот. М. Явдася УКРАЯНСЬКА ПРАВОСЛАВНА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА (ст. 31).

17. ЛИСТИ МИТРОПОЛИТА, ст. 3.

18. ЕКЛЕЗІЯ, ч. 37, 27. IV. 1931, ст. 1.

19. ДНІПРО, 15. VI. 1931, ст. 2.

20. Там же.

21. Гл. ЕКЛЕЗІЯ, ч. 27-28, 21. I. 1931, ст. 2.

22. Цей аргумент, м. ін. вживався й зараз вживається Російською Православною Церквою та деякими іншими церковними організаціями в СРСР.

23. Митрополита Сергія, «містоблюстітеля» патріяршого престола РПЦ та його синод влада примусила в лютому 1930 публічно «спростувати наклепи імперіялістів» про переслідування релігії в СРСР. У інтерв'ю з пресою 15. II. Митр. Сергій заявив: «Утисків на релігію в СРСР ніколи не було й нема (Вісті ВУЦВК, 16. II.1930). Подібні заяви мусіли складати на процесі СВУ підсудні члени УАПЦ. Цікаво, що коли вінніпезький ВІСНИК помістив в 1930 р. повідомлення про те, що буцім то Митр. Липківського заслано у зв'язку з ліквідацією УАПЦ та СВУ, «мене (писав Митрополит в листі до прот. Маєвського від 5. VI. 1933) викликали до ДПУ і запропонували написати спростування. Я мусів написати кілька слів спростування в редакцію Вісника, які залишив в ДПУ». (Листи Митрополита, ст. 3.)

24. Гл. резолюція ЦК ВКП(б) «Про боротьбу з перекрученнями партлінії в колгоспному русі», ВІСТІ ВУЦВК, 15. III. 1930.

25. ІСТОРІЯ УПЦ, ст. 173-4. Митрополит у своїй оцінці діяльности УПЦ впадає у крайність, утотожнюючи неминучий контроль над діяльністю Церкви органами ГПУ (чому підлягали всі леґально діючі в СРСР релігійні угрупування) із аґентурною ролею церковних діячів на службі в ГПУ, хоч, очевидно, не бракувало й таких випадків, як в УАПЦ та УПЦ, так і в інших церквах.

укр. соціял - демократи, бувші РУПівці та «спільчани». Союз розвинув дуже жваву діяльність в інформації про українську справу виданням великої кількости публікацій різними мовами, працював для популяризації ідеї української державної незалежности в державах як невтральних, так і ворожих Росії. Але **найбільш реальною працею було те, що він добився відокремлення полонених вояків українців в Австрії та Німеччині в окремі табори, де провадилась національно-культурна праця та політичне усвідомлення.**

Меленевський намагався ввійти в ближчі зносини з російськими соціялістами, які висловлювались проти перемоги Росії у війні. Такими були большевики. Володимир Ленін 6 вересня 1914 р. в Берні (Швайцарія) зі своїми однодумцями ухвалили таку постанову щодо війни: «С точки зрения рабочего класса и трудящихся масс всех народов России найменшим злом было бы поражение царськой монархии и ея войск, угнетающих Польщу, Украину и целый ряд народов России».

Така постанова піддала думку Меленевському про можливість співпраці. В свойому листі з 28 грудня 1914 р. він написав Ленінові між іншим таке: «Ваше верное понимание совершаюющихся событий заставило меня и моих товаріщей поверить, что не все оподлело в России и что есть элементы и группы с которыми и нам, украинским социал-демократам и революционным украинским демократам можна и следует связаться и при взаимной поддержке продолжать наше старое великое революціонное дело... Мы уверены,что наши стремления встретят с вашей стороны полное сочувствие. И еслі так, то мы были бы очень рады вступить с большевиками в более тесные сношения... Среди украинского населения чрезвычайный национально - революционный подъем в особенности среди галицких украинцев в Америке. Это способствовало бы поступлению в наш Союз крупных пожертвований»

(Закінчення в наступному числі)

Лев Биковський

КНИГАРНІ, БІБЛІОТЕКИ, АКАДЕМІЯ

Непормальний стан мешканевої справи був одною з найбільш перешкод на шляху розвою Б-ки. На початку свого існування, в листопаді 1918 р., Б-ка займала три кімнати в Педагогічному Музеї (В. Володимирська вул.). Підчас облоги Києва військами Директорії (від половини листопада до половини грудня 1918) Б-ці лишилась там тільки одна кімната, бо решту зайняли російські добровольці. Потім за часи Директорії (кінець 1918 і початок 1919) Б-ка займала одну кімнату в будинку міністерства освіти (Терещенківська вул. ч. 2). В кінці березня 1919 р. Б-ка не вміщаючись в тій кімнаті, одвоювала собі головний корпус колегії П. Галагана (Фундуклеївська вул.), який заходами комісара Затонського був за нею закріплений. Туди ми почали звозити книжки, але коли їх назбиралося біля 25,000 томів, те помешкання большевицький уряд відібрав від Б-ки. Тоді Б-ка зайняла, по вільному найму, чотири ктмнати в найменшому корпусі колегії П. Галагана(на розі Пушкинської та Фундуклеївської вул.) і перенесла туди буквально на плечах співробітників свої книжки. Коли їх там назбиралось знову біля 30 тисяч томів, то це помешкання большевики, в середині літа 1919 р., відібрали від Б-ки під венеричну лікарню. Книжки довелося перевезти в ту частину головного корпусу колегії П. Галагана, яка ще належала до Б-ки. Під цей час большевицький комісар Бутвин (українець) викинув Б-ку з кімнати на Терещенківській вул. Тоді, з дозволу Правління Академії Наук, Б-ка зі своєю канцелярією та робітнею переїхала до будинку Академії Наук (в кол. пансіоні граф.Левашової, на Володимирській вул.), де й зайняла на першому поверсі одну кімнату (праворуч від входу).Декілька днів після того, десь при кінці літа 1919 р., червона військова влада остаточно зайняла всю колегію П. Галагана.

Прийшлося працю в Б-ці припинити, книжки в кількості вже бідя 40,000 томів перенести в сутерини й запечатати! З огляду на це, змучений вкрай Комітет Б-ки почав уживати енергійних заходів перед урядом, щоб припинити нарешті знущання над Б-кою та здобути якесь стале приміщення, де вона змогла би пробути хоч кілька років. Але нічого не вдалося осягнути. Тоді Академія Наук дала Б-ці ще три кімнати. Під той час кімнату в Педагогічному Музеї адміністрація Музею відібрала від Б-ки. Книжки, що там знаходилися, було злісно скинено в кутку на купу!

Тим часом книжки прибували до Б-ки безупинним потоком. Через швидкий зріст книжного майна не було можливости вести хоч будь - яку працю по розбору книжок-приміщення Б-ки були ними завалені.

Після тяжкої боротьби Б-ка здобула все ж таки, не дивлячись на спротив адміністрації, дві кімнати в Педагогічному Музеї та ще одну кімнату в будинку Академії Наук. Але від 15 серпня 1919 р. Академія Наук, потребуючи сама приміщення, почала вимагати від Б-ки звільнення зайнятих нею приміщень та усунення взагалі її з будинку Академії. Б-ка опинилася в скрутному стані. Але під той час українські війська і московська Добровольча Армія прогнали большевиків і 30 серпня 1919 р. вступили у Київ.

Радість наша тривала коротко! Чомусь із за стратегічних причин, українське військо відступило і в Києві загосподарила Добровольча Армія (денікинці). Вони, не рахуючись ні з чим, хотіли розташуватись в приміщеннях Академії Наук. Остання звернулася до Б-ки з проханням позаймати тимчасово книжками яко мога більше кімнат, щоб не допустити туди війська й тим врятувати культурні цінності, що там знаходились. Б-ка, не маючи куди складати книжки, радо на це пристала й зайняла вказані їй кімнати.

Вже згодом я довідався, що через деякий час, десь в грудні 1919 р., денікинці втікли з Києва, і большевики повернулися. Тоді Академія Наук стала вимагати від Б-ки звільнити зайняті книжками приміщення...і тд. З наведеного «хожденія по муках» видно — як кепсько тоді стояла мешканева справа й що вона була одною з важніших перешкод на шляху нормального розвою Національної Б-ки України (25 і 26).

Одночасно, в обставинах описаної тут мешканевої скрути, громадження книгозбору Б-ки відбувалося дуже інтенсивно. Швидкий зріст книжних скарбів Б-ки відбувався завдяки передовсім революційній добі, широкій участи громадянства в комплектуванні Б-ки, великим коштам, що призначали різні українські уряди на поповнення Б-ки та спеціяльним законам і наказам, що видавалися в цій справі.

Так, згідно з статутом, Б-ка постійно одержувала від Головної Книжної Палати по два обов'язкових примірники всієї книжної та часописної продукції в межах України. Окрім того всі державні установи обов'язані були достарчати Б-ці по два примірники своїх видань, хоч

ті й не поступали в продаж.

На асигновані кошти Б-ка набувала багато цінних збірок. Чимало книжок надійшло шляхом дарунків. Даровано було цілими бібліотеками. Під час совєтської влади книжні запаси поступали офіційним шляхом з книжних баз та інших джерел, що утворились з реквізованих книжок. Нарешті за збірками, що гинули на провінції були влаштовані експедиції, котрі дали цінні придбання...

Картина зросту книжних скарбів Б-ки за описуваний перший період моєї праці в ній (січень - вересень 1919) в хронологічному порядку була, приблизно, така: основу книжного фонду Б-ки утворили книжки, подаровані різними жертводавцями. Першу книжку, що її урочисто було записано до інвентаря Національної Б-ки, подарував академик С. Єфремов. То був «Кобзарь» Т. Г. Шевченка, з дарчим надписом С. Єфремова. Далі в листопаді 1918 р. прибула книгозбірня «Київського Жандармського Управління» (біля 3,100 книжок) та чимало видань куплених (напр. у Вильні) і подарованих. На початку січня 1919 р. Б-ка посідала біля 10,000 томів.

Від 1 січня до кінця літа 1919 р книжки далі прибували до Б-ки постійно різними шляхами: купівлею, подарунками, офіційно, тощо Поміж купленими за той час найбільш цінними були слідуючі: 1. Книгозбірня проф. М. Яснопольського (бідя 2,500 тт.), дуже цінна, систематично підібрана збірка з царини громадських, правничих та фінансових наук, політичної економії, промисловости, торгівлі, господарства, загальної статистики та інших накових галузів. 2. Книгозбірня проф. Вагнера (біля 1,000 тт.) - переважно з царини біології, хемії та медицини. 3. Книгозбірня проф. Д. І. Багалія мала велику ціну історичними працями, особливо щодо Слобожанщини та Наддніпрянської України. 4. Книгозбірня Б. П. Науменка (біля 4,000 тт.) відзначалася дуже добре складеним відділом Україніки. 5. Частина книгозбірні Г. П. Житецького (біля 450 тт.) з царин загальної та словянської філології. Другу частину він залишив собі до смерти. 6. Книгозбірня Н. В. Молчанівського (біля 1,000 тт.), колишнього управителя канцелярії генерал-губернатора. Через те вона мала багато т. зв. «неофіційних видань». 7. Книгозбірня Б. К. Трегубова (біля 1,750 тт.). 8. Книгозбірня академіка В. С. Іконнікова (біля 22-25,000 тт). Осередком цієї книгозбірні (в тодішній оцінці проф. Д. І. Багалія) були видання з російської історії в самому широкому значенні цього слова, які він збирав систематично по всіх галузях цієї науки. Ця систематичність в збиранні була характерною рисою всіх відділів цієї книгозбірні. Академик Іконніков набував книжки для своєї книгозбірні не випадково, а збірав їх систематично, починаючи від давніх видань і кінчаючи новими (Про дальшу долю цієї цінної збірки див. точку 25, І том, стор. 115, 119). 9. Книгозбірня проф. Київської Духовної Академії Ст. Ш. Голубева (біля 3,000 тт.), в якій було багато стародруків (82) 10. Книгозбірня проф. Ю. Кулаковського (біля 5,000 тт.) - складалася з книжок з різноманітних галузів гуманістичного знання, від статтей до брошур, політичного змісту до педагогіки. 11. Книгозбірня проф. І. В. Лучицького (бідя 2,000 тт.). Більшу частину своєї книгозбірні (біля 2,060 тт.) професор подарував був Київській Публічній Бібліотеці попередньо, ще тоді, коли він був головою Бібліотечної Комісії Київської Міської Думи. Але другу частину, що була необхідна небіжчикові для наукової праці, він залишив собі до смерти. Отже цю частину власне Національна Б-ка й придбала! Вона хоч трошки менша розмірами за першу мала велике наукове значення. Складалася переважно з праць з історії Франції. Значна частина з них (біля 800 тт.) була французькою мовою, решта російською, німецькою, англійською та шведською мовами. 12. Книгозбірня проф. Караваєва (біля 500 тт.), з яких половина з царини медицини, між ними переважно клясичні праці 50-60-их років XIX ст. 13. Книгозбірня проф. К. Л. Якубовського (біля 400 книжок, брошур та часописів. 14. Книгозбірня В. Степаненка (біля 2,000 тт.), колишнього довголітнього керівника книгарні «Київської Старини». 15. Ів. Стешенка, колишнього міністра освіти УНР (біля 1,500 тт.), та інші цінні з боку українознавства книгозбірні й збірки.

Поза тим Національна Б-ка придбала чимало рукописів та деякі стародруки, як наприклад, перше видання «Камень веры» Стефана Яворського. Цінні рукописи й стародруки куплено було у вдови проф. О. Х. Кістяковського з його книгозбірні. Поза тим куплено було ряд цінних окремих видань, напр.- «Исторія Византийской Эмали», видання Звенигородського і тд. За цей час доручено було також Комітетом Б-ки проф. Давидові Рейхінштейнові, який виїздив за кордон, купити книжок в Німеччині, Швайцарії та Голляндії. На початку травня 1919 р. доручено було представникові Петроградської Академії Наук А. Л. Бемові, як представникові Національної Б-ки, набувати різним способом книжки для Б-ки. Через нього було одержано біля 100 книжок, ітд.

(Далі буде)

Сторінка Українського Золотого Хреста

КОНФЕРЕНЦІЯ УЗХ

Згідно з постановою 21 З'їзду УЗХ в 1964 р., Головна Управа УЗХ скликала в цьому році Крайову конференцію до Чікаго, Ілл. в днях 25 і 26 вересня Метою цієї конференції було розглянути ділянки праці і дальші напрямні нашої організації.

Цьогорічна конференція в Чікаго відбулася дуже ділово і дала можливість розглянути і оцінити працю Українського Золотого Хреста, його місце і завдання серед існуючих організацій на нашому континенті та в цілому вільному світі. У конференції взяли участь членки Головної Управи і всі референтки та були заступлені майже всі відділи. Деякі в ідділи, не можучи взяти особисту участь, прислали короткі звіти своєї діяльности в останньому році та свої зауваги і побажання. Можна сказати, що конференція дала можливість всім нашим осередкам застановитися над нашою працею і висловитися в усіх пекучих проблемах нашого народу, наших середовищ, а зокрема нашої організації.

Намічену програму Конференції було можливо вичерпати вповні і це треба у великій мірі завдячувати стараннм 12 відділу УЗХ в Чікаго, який на чолі з головою п-ні А. Рибак та членками Головної Управи в Чікаго: А. Кузик (3-тя містоголова) і Н. Іванів (референтка Сусп. Опіки), забезпечив щиру і теплу атмосферу для позамісцевих учасниць конференції. Всі мали нагоду пізнати тих милих, працьовитих і жертвених членок 12 відділу УЗХ в Чікаго.

Пані А. Рибак відкривши конференцію, привітала учасниць і висловила радість, що Чікаго має нагоду гостити в себе учасниць з інших міст. Провід конференції перебрала Голова Головної УправиУЗХ пані М. Квітковська, яку членки відділу щиро вітали і вручили їй китицю свіжих пахучих троянд. Після молитьи в наміренні успішних нарад, пані Квітковська в своєму вступному слові підкреслила вагу конференції. Кожна організація чи установа, яка існує і діє сьогодні, мусить завжди перевіряти своє становище, свої завдання і плянувати наперед свою діяльність — сказала п. Квітковська. Лише минулим не можна жити, але на минулому можна далі будувати. Тому пані голова лише коротко спинилася у своєму слові над минулими діями УЗХ, які завжди були пристосовані до вимог і потреб нашої громади в країні нашого поселення. Український Золотий Хрест був створений 1931 року з членок і симпатичок ОДВУ і спершу мав назву Український Червоний Хрест. Цю назву змінено на теперішню (УЗХ), коли в 1940 році інкорпоровано в американському уряді. В цій жіночій організації, визнаючи ідеологію українського націоналізму, членки дістали змогу мати свою власну ініціятиву й обслуговувати ті ділянки праці, які вимагають жіночого відчуття і підходу. Це власне і бачимо з минулої діяльности, де наші членки виявили великий організаційний хист і громадське вироблення. Вони не лише провадили харитативну ділянку, але були незаступним чинником у піднесенні стандарту життя наших громад і мобілізували всі духові сили української жінки для важних завдань. Членки брали також активну участь у всіх акціях і протестах спільно із Братньою організацією ОДВУ та дуже багато уваги присвячували національному вихованню нашої молоді.

Конференція УЗХ в Чікаго була дуже діловою. Поодинокі точки програми спонукали учасниць до обміркування важливих ділянок праці та накреслення нових завдань. Харитативну ділянку слід провадити далі, але нові способи треба застосувати. Між іншим, ухвалено розбудувати «Допомоговий Фонд УЗХ». У виховній ділянці є потреба посилити нашу працю в національній площині, а також піти спільно з іншими жіночими організаціями (українськими та американськими), щоб протидіяти молодечій злочинності. Велику увагу присвячено дитячим світличкам, бо в деяких осередках таких зовсім нема або є незадовільні. Табори молоді в Лігайтоні треба далі провадити і розбудовувати, а також подбати про виховників і командантів, яких треба підшукувати у всіх наших осередках та дати нашій молоді найкраще виховання: національне і моральне. До Виховової референтури (її очолює пані О. Ґенгало) кооптовано нову фахову силу (вчительку садків) — в Мушинську, яка недавно прибула до нас із Арґентини на постійний побут

Справа наших зв'язків була також на порядку дня, і конференція висловила деякі побажання, зокрема рішено мати окрему Референтуру зв'язку при Головній Управі УЗХ. Панну Марусю Попович обрано на референтку зв'язків. Порушено також справу поширення членства та сьогоднішніх можливостей у цій ділянці.

В загальному можна сказати, що всі ділянки

праці УЗХ тісно між собою повязан' і нераз трудно розмежувати засяг кожної зокрема.

З нагоди конференції (хоч вона мала бути лише діловою) відділ УЗХ в Чікаґо приготовив вечерю в одному з кращих ресторанів, подбавши для учасниць конференції за приємну атмосферу (присутні були прихильники і кревні наших членок). Пані Н. Іванів представила членок Гол. Управи УЗХ та представниць поодиноких відділів.

В офіційній частині вечора було відмічення одної історичної одії, а саме — 25-ліття з дня створення Представництва УЗХ в Швайцарії, яке очолив д-р О. Нижанківський. Пані Квітковська пригадала членкам і гостям той час, коли УЗХ мав нагоду заопікуватися інтернованими українцями, які опинилися в полоні, будучи з ольською армією. За щиру і віддану працю, за виконання так великої праці, за яку д-р Нижанківський потерпів особисто (бо був ув'язнений, а всі майже документи з того часу були сконфісковані), Гол. Урава ухвалила під час конференції відзначити його великі заслуги уділяючи йому почесну медалю УЗХ, а його вірну і щировіддану дружину, швайцарського походження, яка заопікувалася його долею і полюбила український народ, почесним членством УЗХ.

Слід також згадати, що Світова Федерація Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) та Президент ОДВУ Проф. Грановський привітали конференцію писемно.

Конференція мала дійсно серйозний і діловий характер. Якість виступів і зацікавлення всіх учасниць працею УЗХ свідчить про живучість нашої організації і віддаінть її членства.

Учасниці конференції висловили одяку членкам Відділу УЗХ в Чікаґо за їх труд щодо успішного перебігу нарад. Всі роз'їхалися піднесені на дусі, з новою вірою в свої сили та гарячим бажанням реалізувати ухвали конференції якнайкраще на місцях!

М. К.

В. Мушинська

НАШ ЛЕТ НА КОНФЕРЕНЦІЮ УЗХ

Задзвонив очікуваний телефон.

— А, добрий вечір пані Різник!

— Так-так, все в порядку!

— Завтра рано я на Вас чекаю.

— Так, 7.30 буду готова, на все добре, добраніч!

Ах, Боже, скільки тих переживань, — та вже врешті зближається час нашого виїзду на конференцію Українського Золотого Хреста до Чікаґо.

Ще одна ніч повна думок, щоб не забути це чи там-те, як звичайно в таких моментах буває.

Ранок застає мене зовсім готовою до подорожі. Точнісенько 7.30 приїжджає своїм автом пані Павлина Різник, гарно зодягнена — як для такої подорожі годиться. Вона спокійна і усміхнена як завжди. Бере мене під свою опіку, і я прощаюся зм оїми найближчими. Ховаю мій страх десь зовсім далеко, бож це вперше доводиться мені летіти літаком.

Швидко в'їжджаємо до ще не зовсім розбудженого Нью-Йорку, бож це субота і багато людей не працює. Ще треба забрати п. Оксану Ґенґало, що чекає на нас коло «Народнього Дому».

Виказуємося всі точними. Пані Оксана скоро долучується до нас зі своєю валізочкою, повною різних паперів зі звітами та проектами. Тепер ми в комплеті, беремо напрям на летовище «Кеннеді», щоб там о год. 10-ій взяти літак до Чікаґо. Приблизно за півгодини ми вже на летовищі. Воно чудесне. Все тут таке просторе, модерне, стільки різних будинків, входів, виходів, що самій довелося б напевно довго блукати, але ми маємо з нами паню Різник, яка відразу знає: де треба зголоситися, де зачекати і коли врешті заходити до літака.

Все йде згідно з пляном. Входимо до літака. Нас вітають приємні дівчата в уніформах Ми займаємо наші місця і чекаємо відлету. Вирушаємо точно, хрестимося і з Богом в дорогу. Обслуга вияснює що робити як кому забракне повітря, і виглядає все нормально. Коли за яких 20 хвилин лету говорить капітан літака: «Ай ем сорі», але ми примушені вернутися назад на летовище «Кеннеді» і пасажири візьмуть там другий літак. Більш ніяких пояснень. Здається, був дефект в моторі. Нас це трохи примушує призадуматися над нашою долею, але не зауважуємо нічого тривожного і спокійно вертаємося звідкіля щойно виїхали. Тепер вже, будучи на летовищі вдруге, вирішуємо взяти асекурацію. Це типово по-жіночому, виходить навіть з гумором. Переходимо до другого літака, який відлітає щойно о 12-ій год. Шкода тільки, що спізнимося на конференцію. Цим разом ми мали більше щастя, бо двогодинний лет був без ніяких пригод.

Наближаючись до Чікаґо, зауважуємо дуже багато озер різних розмірів. Літак наближається щораз ближче до землі і поволі сідає. Ми вже на місці. При виході чекає на нас наш знайомий приятель пан Л. Кузик. Він забирає нас до свого авта і везе просто на конференцію. Але тепер все в порядку, ми вже всі тут разом, готові почати конференцію.

Пані вручують голові п. М. Квітковській китицю червоних чудових рож зі словами признання і пошани та співають «Многая літа». Перелітає мені думка, що це дуже гарна прикмета організації, де викаюзують в цей спосіб любов до своєї голови.

Між присутніми і відома наша поетка й письменниця Ганна Черінь з молоденькою донечкою.

Поза головою, панею Квітковською, я нікого тут не знаю, проте відчуваю їх як близьких мені, споріднених одною ідеєю. Починаються звітування референтур та відділів. Мене найбільше цікавить виховна референтура, бо я все пов'язана з нею. Я обсервую і прислухаюсь, щоб нічого не загубити. Мені надзвичайно мило бачити тих свідомих жінок, що мимо своїх занять домашнього і заробіткового характеру, займаються суспільною працею. Зі звітів чую про багато фактів подання допомоги отребуючим людям — як матеріяльної, так і моральної. Влаштовано багато різних імпрез для здобуття фондів, опікуються вдовами, сиротами, дають стипендії студентам, провадять садочки, літні табори, пропаґують українське ім'я різними виставками нашого мистецтва і т. д. З тим усім все намагаються членкині УЗХ провадити свою роботу як можна найкраще, розглядають можливості поширити свої ряди, турбуються дуже справою молодого покоління та літературою для нього, яка також важна, особливо тут на чужині.

Час нарад і дискусії минає дуже скоро, голова заповідає докінчення завтра рано о год. 9-ій, а тепер їдемо до наших знайомих передягнутися, бо о 8-ій відбудеться заповіджена спільна вечеря. Нема часу на ніякі рефлексії; нас забирають кожну зокрема наші знайомі, привітні люди, де ми маємо перебути ніч, але цей раз тільки передягнутися на вечерю-бенкет.

Збираємося швиднько і знову в дорозі до призначеного місця. Тут застаємо вже досить людей. Пані дуже елеґантно зодягнені й зачесані по-модному. Просять нас до головного столу. Заля заповнюється і починається бенкет. Представляють делеґаток, і коли заторкнуло мене, зголосилося до мене кілька знайомих з давніх літ, очевидно ми себе не пізнали на початку, бож лягло між нами 20 і більше років часу! Офіційна частина бенкету набирає поваги. Пані Квітковська читає листа-звіт від д-ра Омеляна Нижанківського із Швайцарії, заслуженого діяча для УЗХ, який в 1940 р. очолював Представництво УЗХ в Швайцарії, опікувався інтернованими українцями. Головна Управа УЗХ рішила відмітити його заслуги, уділюючи йому Хрест заслуги УЗХ та іменуючи його дружину почесною членкою УЗХ, із врученням їй ювілейної відзнаки. Присутні дружно оплескують цей шляхетний жест. Слідують привіти, промови і приняття. Години пробігають при дружніх розмовах а побажаннях многих літ. Час розходитися.

Вже не так оспішно вертаємося до наших знайомих. Я ще пробую скомунікуватися з моєю шкільною товаришкою Тамарою Тимцюрак. Дзвоню до неї. Застаю її вдома. Вона не хоче вірити, що це я та ще й в Чікаґо. Мимо того, що хочемо себе дуже побачити, немає іншої можливости як задовольнитися телефонічною розмовою, бо мешкає вона далеко, а година вже пізна, завтра ж по обіді я виїжджаю.

Неділя зустріла нас дрібним дощем і холодним вітром. Пригадую собі, що в Нью-Йорку було дуже гаряче, а тут навпаки. Стараюся хоч хвилинку бачитися з п. о. Ф. Білецьким, моїм старим знайомим, і знов — на конференцію.

Пані вже чекають на продовження нарад. Порушуємо актуальні справи, касові звіти, які виказують плянову жіночу господарку в організації.

Нараз долітає питання із залі нарад: «Пані голово, прошу мені сказати чи властиво ми є самостійна організація, чи ні?».

Пані голова Квітковська спокійно й переконливо запевняє, що так, ми маємо свій чартер та працюємо в організаційній системі ОДВУ.

Кінчаємо розбирати наші проблеми, дякуємо гостинним паням, які ще везуть нас на обід до українського ресторану. По дорозі відвідуємо Книгарню, Друкарню і редакцію «Самостійної України». Нас провадить ред. М. Панасюк і п. Л. Кузик. Оглядаємо друкарські машини й цілий будинок. Кілька кроків звідтіля відвідуємо ще нашвидко будинок ОДВУ, який придбало жертвенне членство. Але час у нас обмежений, тому прощаємося й їдемо на обід. Застаємо тут багато пань, з якими ми вже познайомилися на конференції і почуваємося як одна родина. Спільно обідаємо та від'їжджаємо на летовище. Воно не менш імпозантне, як в Нью-Йорку. Будучи в Арґентіні, я ніяк не уявляла собі такої великої летунської зупинки.

Прощаємося з друзями й ми назад у літаку, в поворотній дорозі. Підіймаємося понад хмарами, щораз ближче до сонця. Розмова наша кружляє довкруги конференції й ми не оглянулися, як торкнулися землі в Нью-Йорку. На нас чекає син пані Різник. О, як то гарно їхати, ко-

ли на вас чекають.

Того самого вечора, коли я вже була між моєю родиною, мої вдячні думки летіли високо до Всевишнього за щасливо відбуту подорож. Вночі я довго не могла заснути, перед очима перелітали метеором враження з поїздки. Пенок, з певною культурою, зі знанням кількох мов і багатьох проблем. Я з гордістю спостерігала їх боротьбу за збереження душі української дитини, української молоді й суспільства.

Делегація ОДВУ НА ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ' ЯТНИКА НА МОГИЛІ СЛ. П. ПОЛК. А. МЕЛЬНИКА.

В першу річницю смерти Голови ПУН і шефа штабу Дійової Армії УНР, сл. п. полк. А. Мельника, — відбудеться посвячення пам'ятника на Його могилі в Люксембурзі 31-го жовтня 1965 р.

На ці урочистості, у центрі яких буде Панахида і Жалібна Академія, із ЗДА виїхала делегація на чолі з головою Центральної Управи ОДВУ проф. д-ром Б. Гнатюком. До складу делегації входять: Д-р Яків Шумелда, Роман Шраменко, Осип Зінкевич і д-р Ольга Репетило.

ВІДХОДЯТЬ ВЕТЕРАНИ ОДВУ

Вони відходять, але не вмирають — як твердив ген. Мек-Артур. Не вмирають, бо їх довголітня праця для громади чи для нації така велика, значуща і жертвенна, що вони вмерти не можуть в памяті - доки живуть люди! І хоч фізична смерть — цей шевченківський «Страшний Косар» не минає і царя забирає їх з цього світу, пам'ять по них живе в народі!

До таких людей належав сл. п. **СТЕПАН ЛЕВКУТ** - відоме прізвище в Детройті й Америці; жив спокійно і спокійно відійшов. Не жадав нічого від України, лише служив - давав їй поміч. І чи то в 8-ій бригаді УГА під Судовою Вишнею, в рідному селі Яксманичах б. Перемишля, нарешті в Дітройті в ЗДА Левкут був завжди в перших рядах вояків, жертводавців чи підпільників.

Степан Левкут не мав високої військової ранги чи наукового титулу, був десятником на обох фронтах, а проте його діяльність, його льояльна постава і відданість націоналістичній ідеї може служити приміром для людей титулованих і високою рангою наділених.

В понеділок 11 жовтня велика жалібна громада українського Дітройту відпровадила його на місце вічного спочинку. Над домовиною промовляв Др. Квітковський, який відмітив усі ті добрі прикмети Покійного друга і його народну діяльність. Інж. Степан Куропась попрощав його від УНСоюзу, ЦУ ОДВУ, Видавничої Спілки і друзів старих ветеранів б. Стрілецької Громади в Америці.

Його вірна дружина Анна лишилася сама, а її житьовий супутник, що з нею ділив долю й недолю, - відійшов, бо такий закон природи. Але у її смутку вона може бути горда, що її чоловік поставив собі в житті американської України - пам'ятник. Кам'яний чи мармуровий пам'ятник поставить йому й Анна Левкут, визначний лідер в рядах УЗХреста.

До слів, що будуть вириті на обличчі пам'ятника цей скромний некролог додає ще слова. **«Ми не лукавили з тобою — ми просто йшли —у нас нема зерна неправди за собою».** Хоч ті, що в день «Вінчання Гробів» чи «Всіх Святих» читають ці знаменні слова, беруть їх собі за взірець та дороговказ в їхньому житті!

Вічная Йому Пам'ять!

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE
CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

To:

MR. S. KUROPAS
3301 NORTH NEWLAND AVE.
CHICAGO, ILLINOIS 60634